

Родно осетљиве практике смањења ризика од природних непогода у Европи

Аутори: Сузана Вернхарт, Карин Вебер, Марија Папатома-Келе, Дорис Дамјановић

2021.

*Публикација је припремљена уз финансијску подршку Канцеларије координатора
ОЕБС-а за економске и еколошке активности, у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а у Србији*

Ставови изречени у књизи припадају искључиво аутору и његовим сарадницима и не представљају нужно званичан став Мисије ОЕБС-а у Србији.

Сви појмови који су у публикацији употребљени у мушком граматичком роду обухватају мушки и женски род лица на која се односе.

ИСБН 978-92-9271-034-7 Родно осетљиве праксе смањења ризика од природних непогода у Европи

Садржај

Увод	5
Родни и друштвени аспекти смањења ризика од катастрофа	9
Разматрање родних питања у међународним политикама смањења ризика од катастрофа	12
Европске политике за унутрашње и спољне активности смањења ризика од катастрофа	17
Политике о роду и Смањењу ризика од катастрофа на националном нивоу	24
Родно осетљиви приступи смањењу ризика од катастрофа – примери из праксе	27
Шта примере чини инспиративним?	28
1) Подаци – зашто су потребни подаци разврстани по РОДУ?	29
2) Приступ – како осигурати једнак приступ информацијама о ризику?	30
3) Повећано учешће жена	31
4) Родни односи	32
5) Размена и видљивост	33
6) Интегрисање родне димензије у политике	34
7) Образовање	35
Активности са европском и међународном димензијом	36
Активности са транснационалном димензијом	49
Активности са националном димензијом	57
Активности са локалном / регионалном димензијом	69
Закључак и даљи кораци	74
Листа слика и табела	79
Референце	80

УВОД

Релевантност рода у ОЕБС-у најбоље се одражава у изјави Хелге Марије Шмид, генералне секретарке ОЕБС-а:

“Морамо насјавити да водимо сојсјвеним ђримеом и ђодржавамо жене да заузму своја месја за сјолом како бисмо мођи да изјрадимо ђраведније, ђросјеријетније и сијурније грушјво за све нас”.

Катастрофе представљају велику опасност за егзистенцију људи широм света. Очекује се да ће се учесталост и интензитет природних непогода, као што су поплаве, клизишта, пожари или топлотни таласи, даље повећавати због климатских промена. Жене, мушкарци, девојчице и дечаци су често неједнако погођени последицама катастрофа.

Родне разлике и неједнакости утичу на капацитете и потребе, као и на приступ ресурсима, информацијама и могућностима учешћа. Широм света жене су често несразмерно погођене постојећим социоекономским условима, а истовремено се често превиђа улога и потенцијални допринос жена смањењу ризика од катастрофа (СРК).

У оквирима међународних политика је широко прихваћено и признато да последице природних непогода не утичу на све подједнако, те да је неопходно дубоко разумевање родних односа и улога да би се изградила отпорност. Како би се подржало стратешко планирање одговора на ванредне ситуације и пружила подршка отпорности заједница, од виталног је значаја разумети сложеност заједница кроз свеобухватни приступ који се фокусира на њихове физичке и друштвене карактеристике¹. **Дакле, род је битан у свим фазама управљања катастрофама – пре, током или након катастрофе.**

¹ Савет Европе – Центар за експертизу за добро управљање, 2020.

ЕУ је уградила родну равноправност и оснаживање жена и девојчица у своје оснивачке документе, Уговор о Европској унији и Повељу о основним правима. Ове обавезе су додатно утемељене у акционим плановима и извештајима. Штавише, ЕУ представља утицајан глас који се залаже за родну правду на глобалном нивоу, постављајући јасне циљеве у Стратегији за родну равноправност и оснаживања жена, као и у свим својим активностима спољне подршке.

Мушкарци и жене имају различите односе према животnoj средини, начинима остваривања егзистенције и економији. Иако се често сматра стереотипом, жене су чешће него мушкарци одговорне за послове у домаћинству, као и бригу о деци и члановима породице. Овакви родни односи утичу на **друштвене улоге и структуре моћи** и суштински су укоренењени у сваком друштву. Овај друштвени конструкт доводи до **родних разлика**, што резултира неједнакошћу и неравномерном расподелом ресурса који су свима потребни за свакодневни живот – углавном на корист мушкарца пре него жена.

На глобалном нивоу, већа је вероватноћа да ће жене изгубити живот од последица природне непогоде, међутим, због регионалних, контекстуалних и специфичних разлика у врсти непогода, то се не може лако приказати бројкама и статистичким подацима. Ово посебно важи за ЕУ, јер су подаци разврстани по роду и полу и даље у великој мери недоступни. Род није једини аспект који утиче на способност заједница да предвиде, припреме се, суоче и одрегајују на катастрофе и опораве се од њих². Такође је потребно разумети **друге културне и друштвене аспекте** и укључити их у активности за смањење ризика од катастрофа, као што су **старосна доб, друштвени статус, инвалидитет и маргинализација**.

Кључни документ ЕУ који подржава циљеве наведене у **Оквиру из Сендаја за смањење ризика од катастрофа** је **Мапа пута³ којом се усмеравају европске активности**, и која представља стратешки споразум о **интеграцији родне равноправ-**

2 Wisner et al. 2004.

3 Европски форум за смањење ризика од катастрофа (European Forum for Disaster Risk Reduction (EFDRR)), 2020.

ности у смањење ризика од катастрофа (СРК) и прилагођавање климатским променама⁴ на нивоу ЕУ политика. Ефективна родно одговорна стратегија смањења ризика од катастрофа која укључује родну перпективу у будуће активности треба да помогне у **бољем сагледавању положаја и рањивости жена, као и да промовише њихово учешће, потенцијал и способности у свим аспектима доношења одлука, политика и програма СРК**. Доприносећи овим глобалним циљевима, ЕУ је поставила амбициозне планове садржане у документу **Родна равноправност и оснаживање жена у спољним активностима ЕУ**⁵. „Уродњавањем“ међународне помоћи, ЕУ настоји да убрза напредак у решавању структуралних неједнакости и изградњи инклузивнијих друштава.

Међутим, амбиције које су јасно постављене на нивоу транснационалне политике не морају се нужно огледати у националним политикама СРК држава чланица ЕУ. **Инструмент за праћење политика УН жене (UN Women)**⁶ прати напредак свих држава чланица УН-а у постизању инклузивних стратегија за смањење ризика од катастрофа. Резултати праћења показују да је 2020. године само 26 земаља (од 193) имало политику или праксу која укључује стратегије које се изричито баве осигурањем инклузивности за све маргинализоване групе које су идентификоване Оквиром из Сендаја⁷. Ово би могло отворити питање да ли су политике и оквири на нивоу ЕУ довољно чврсти да успешно имплементирају и документују активности на локалном нивоу које подразумевају родне аспекте.

Примери добре праксе широм света показују **предности инклузивног, родно осетљивог, доношења одлука, учешћа и смањења ризика од катастрофа** како би се обезбедила отпорност. Међутим, недостају стручно рецензиране публикације које садрже свеобухватни избор примера добре праксе родно одговорног СРК у европском контексту.

4 ЕУР-ОПА 2020.

5 Европска комисија 25.11.2020.

6 УН жене (UN Women) 2020.

7 Жене и девојке, деца и омладина, особе са инвалидитетом, економски угрожена лица, мигранти и избеглице, аутохтони народи и етничке мањине, старије особе.

Ова публикација пружа **процену важности укључивања родне перспективе у СРК**, њен значај у **оквирима европске политике** и међународној помоћи ЕУ и **представља примере родно одговорних активности у европском контексту**. Примери нуде различите предлоге како применити родну анализу и родну инклузивност у СРК. Они служе да инспиришу и да се користе као модели за повећање отпорности заједнице њиховим преношењем у друге националне контексте. У географском смислу, примери се фокусирају на Европу и нуде примере из **Аустрије, Немачке, Грчке, Италије, Пољске и Србије**.

Родни и друштвени аспекти смањења ризика од катастрофа

► **Кључна порука 1:** Род је важан у свим фазама управљања катастрофама – пре, током или након катастрофе. Жене, мушкарци, девојчице и дечаки су често несправно и неједнако погођени катастрофама. Постоји јака веза између родне равноправности и отпорности заједнице на утицај катастрофа.

► **Кључна порука 2:** Род треба да се узима у обзир приликом пројектовања инфраструктуре, политике и праксе. Важно је укључивати све маргинализоване групе, укључујући особе са инвалидитетом и старије особе.

Смањење ризика од катастрофа треба да одговори на **поремећаје изазване климатским променама**, за које се очекује да ће изменити учесталост и обим опасних догађаја као што су поплаве, клизишта, шумски пожари, земљотреси, цунамији и топлотни таласи⁸. Повезано повећање економских губитака и штете, као кад је реч о зградама, путевима, инфраструктури, такође погоршава **социоекономске изазове**.

Родна равноправност је основна компонента повећања отпорности заједнице на катастрофе. Управљање ризиком од катастрофа захтева да се родне неједнакости решавају укључивањем „рода, старости, инвалидитета и културне перспективе у све политике и праксе“⁹, како би се постигли позитивни резултати за одрживо смањење ризика од катастрофа.

8 Међувладин панел о климатским променама (IPCC -Intergovernmental Panel on Climate Change), 2012.

9 УНИСРД (Канцеларија Уједињених нација за смањење ризика од катастрофа), 2015.

Истраживања о родним питањима и СРК, посебно на глобалном југу, заснивала су се на доказима да **катастрофе несразмерно и неједнако погађају жене**. Жене су чешће дискриминисане, искључене или злостављане. Објашњење зашто жене могу несразмерно патити лежи у различитим разлозима, **укључујући приступ ресурсима, склоништу или информацијама**, као и начину на који **родне улоге** формирају искуство људи у катастрофама¹⁰. Подробније тумачење капацитета и **доприноса жена смањењу ризика од катастрофа** примећује следеће:

- Жене су снажни комуникатори о ризицима
- Жене учествују у активностима на опоравку и организацији након катастрофе
- Жене имају кључне капацитете за изградњу чврстих мрежа и играју важну улогу у заједницама
- Жене су носиоци промена, укључујући и оне у контексту прилагођавања климатским променама¹¹

Поред рода, постоје и **други аспекти** који указују зашто је **већа вероватноћа** да ће одређене групе **веома патити** од последица катастрофа. Сиромаштво и економски притисак су често последица и покретач ризика од катастрофе. Комбинација одређених фактора доводи до повећаног притиска на одређене групе¹². Ови фактори укључују:

- **Демографске карактеристике** као што су старост, раса или етничка припадност, недавно миграње, структура породице (нпр. једнородитељске породице) и познавање језика.
- **Социоекономске карактеристике**, као што су приходи домаћинства како би надокнадили губитке и разарања након ванредних ситуација
- **Здравље**, укључујући приступ здравственој инфраструктури и медицини, или стрес, болест и смртност

¹⁰ Rushton et al. 2019.

¹¹ Саопштење за штампу Генералног секретара УН, 2009.

¹² Rufat et al. 2015; Wisner et al., 2004.

- Капацитет борбе који одражава способности за прилагођавање негативним краткорочним и дугорочним утицајима на нивоу појединца, домаћинства и друштва
- **Перцепција ризика** се односи на субјективни суд који појединци доносе о карактеристикама и степену опасности од ризика¹³
- **Карактеристике суседства**, укључујући приступ системима пезова, густину насељености и ширење урбаних зона, становање и зависност од ресурса.

Поред тога, недавна разматрања¹⁴ следе приступ разумевања **рода изван бинарне поделе на жене и мушкарце** – и признавања да ни пол ни род нису фиксни појмови, већ да су њихова значења отворена за флуидност и тумачење. Тренутно се у западном контексту користи термин ЛГБТИКА+¹⁵. Као и кад је реч о ранијим дебатама о женама и смањењу ризика од катастрофа, будуће дискусије не би требало само да наглашавају изазове са којима се суочавају особе које се идентификују ван бинарног концепта, већ и да разумеју њихове снаге, капацитете и доприносе СРК.

13 Slovic and Weber, 2002.

14 Rushton et al., 2019.

15 ЛГБТИКА+ (LGBTIQ+) - укључује лезбејке, геј, бисексуалце, трансродне, интерсексуалне, квир, асексуалне особе.

Разматрање родних питања у међународним политикама смањења ризика од катастрофа

► **Кључна порука 3:** *Како Оквир из Сендаја, Шако и Циљеви одрживој развоја теже људизању родне равноправности и увођењу родне перспективе. Сада је време да се речи преточе у дело.*

На међународном плану, напори да се родна питања интегришу у смањење ризика од катастрофа прешли су са **приступа усмереног на жене на родно оријентисан приступ.** Ово имплицира потребу за анализом улога и односа жена и мушкараца у СРК у културном контексту. Паралелно, укупни стратешки приступ управљања ризиком од катастрофа (УРК) еволуирао је од **реактивног одговора на катастрофе до дугорочног проактивног СРК како би се повећала отпорност заједнице.**

Напори да се родна перспектива укључи у **глобални дискурс о катастрофама** трају више од једне деценије, праћени покушајима да се **„уродни“ напредак постигнут од 1970. године** у разматрању једнакости у смислу **како међу тако и унутаргенерацијске једнакости,** чиме се посебно бави Брундтландов извештај из 1987. године.

Историјат и претходни оквири

Хјого оквир за деловање (2005-2015) и **Миленијумски циљеви развоја** (2000-2015) обележили су кључне политичке иницијативе претходних деценија. Током ове деценије, кључна декларација у погледу рода и СРК била је **Манилска декларација за глобалну акцију о роду у климатским променама и смањењу ризика од катастрофа**, која је резултат Трећег глобалног конгреса жена у политици и управљању, о роду у прилагођавању климатским променама и смањењу ризика од катастрофа, која се одржала у Манили на Филипинима, у октобру 2008. Декларација је позвала „*све акције да осигурају да су мере које се односе за климатске промене и смањење ризика од катастрофа родно одговорне, осетљиве на системе знања аутохтоних народа и пошћују људска права*“ Декларација даље позива на **равноправно учешће мушкараца и жена у процесима доношења одлука о климатским променама и смањењу ризика од катастрофа на свим нивоима**. Поред тога, она позива владе да омогуће приступ информацијама и да укључе све родове у програме обуке и подизања свести. Између осталог, владе би такође требало да **прикупљају податке разврстане по полу**¹⁶.

Након Манилске декларације, **Пекиншка агенда за глобално деловање на родно осетљивом смањењу ризика од катастрофа** била је резултат Међународне конференције о роду и смањењу ризика од катастрофа, и усвојена је у априлу 2009. године у Пекингу, Кина. Декларација подстиче националне владе да укључе родна питања и родну перспективу у политике, стратегије и праксе, да прикупљају родно специфичне податке и статистику, да спроводе родно осетљиве процене угрожености, ризика и капацитета, као и да повећају свест јавности и медија о овим питањима и унапреде партиципацију. Агенда је требало да буде спроведена до 2015. године (УНИСДР, 2016).

Актуелни оквири и агенде

Тренутне обавезе ЕУ у области рода и СРК фокусирају се на **Оквир из Сендаја за смањење ризика од катастрофа** (*Sendai framework for disaster risk reduction*

¹⁶ Уједињене нације, 2009.

- **СФДРР-2015-2030**), **Циљеве одрживог развоја, Агенда 2030** (*Sustainable Development Goals - СДГС 2015-2030*) и циљева за смањење глобалних емисија за борбу против климатских промена (**Париски споразум**, УНФЦЦЦ).

Оквир из Сендаја: СФДРР служи као развојна агенда за државе чланице Уједињених нација након 2015.године. Напредак у примени зависи од **ангажовања и партнерства целокупног друштва**¹⁷. Седам циљева СФДРР-а ће у великој мери допринети постизању Циљева одрживог развоја.

СФДРР у **Приоритету 4**¹⁸ изричито помиње „род“ : „Кључно је **оснаживање жена и особа са инвалидитетом** да јавно воде и промовишу родно равноправне и универзално доступне приступе одговору, опоравку, санацији и реконструкцији“¹⁹. У оквиру СФДРР-а препознаје се **улога жена као актера** у различитим фазама смањења ризика од катастрофа²⁰.

Критичари су приметили да је, упркос напорима да се ова тема потенцира у СФДРР, текст о женама, женским правима и роду остао релативно слаб²¹. Жене се често помињу заједно **са девојчицама и другим маргинализованим групама које се и даље приказују као жртве**. Кроз цео документ провлачи се циљ да се спроведе родна анализа и да се обезбеди оквир за разматрање родних тема, међутим, о „роду“ се говори само у односу на жене. Термин **„родна равноправност“ се не појављује у тексту**.

Циљеви одрживог развоја: Родна једнакост, оснаживање и потреба да се подржи родна равноправност за жене и девојчице сматрају се **питањима која прожимају**

17 „Род, старост, инвалидитет и културна перспектива треба да буду интегрисани у све политике и праксе, а жене и лидерство младих треба промовисати. УНИСДР 2015, СФДРР, стр.13

18 Приоритет 4 – Унапређење приправности на катастрофе за ефикасан одговор и „бољу обнову“ (“Build Back Better”) приликом опоравка, санације и реконструкције.

19 *ibid*, стр.21.

20 „Жене и њихово учешће су од кључне важности за ефикасно управљање ризиком од катастрофа као и за креирање, обезбеђивање ресурса и имплементацију родно осетљивих политика, планова и програма за смањење ризика од катастрофа; и потребно је предузети адекватне мере за изградњу капацитета како би се жене оснажиле за приправност, као и да би се изградиле њихови капацитети за обезбеђивање алтернативних средстава за живот у ситуацијама након катастрофе.“ *ibid*, стр.23.

21 Lewis 2016. Rushton et al. 2019.

све области те стога и релевантна за све циљеве, али се експлицитно обрађују у **СДГ 5 „Постизање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица“** .

Циљеви СДГ 5 усмерени су на²²:

- окончање свих облика дискриминације за све жене и девојчице
- елиминацију насиља у јавној и приватној сфери
- учешће и једнаке могућности за лидерство
- и признавање неплаћене неге и рада у домаћинству

Оквири изричито настоје да постигну синергију и подрже међусобне циљеве.

„Смањење ризика од катастрофа је у средишњу Агенде 2030. Развој који не подразумева информисаност о ризицима не може бити одржив. Губици од катастрофа који се понављају представљају значајну кочницу за искорењивање сиромаштва. Имплементација Оквира из Сендаја за смањење ризика од катастрофа је од суштинског значаја за постизање Циљева одрживог развоја“²³

Неки од примера синергије СФДРР и СДГ на тему рода укључују:

• **Решавање неједнакости:**

- СФДРР – бави се неједнакостима као основним носиоцима ризика. Поред тога, потреба да се „подржи капацитет земаља у развоју да имплементирају **инклузивне стратегије за смањење ризика од катастрофа** које су усмерене на људе може помоћи у смањењу неједнакости“²⁴.
- СДГ 10 има за циљ смањење неједнакости прихода²⁵.

22 Линк за Циљеве одрживог развоја: sdgs.un.org/goals

23 Роберт Гласер, специјални представник Генералног секретара за смањење ризика од катастрофа; УНИСДР, 2016

24 Ibid.

25 „До 2030. оснажити и промовисати социјалну, економску и политичку инклузију свих, без обзира на године, пол, инвалидитет, расу, етничку припадност, порекло, веру или економски или други статус“.

- **Оснажити жене и промовисати родну равноправност:**

- СФДРР предвиђа да је: „(...) *нео̀ходно да жене јавно воде и промовишу родно осетљиве, равноправне и дослу̀йне полити́ке, планове и програме за смањење ризика од катастрофа, као и увођење адекватних мера изградње капацитета, како би се жене оснажиле за приравност као и за унапређење својих капацитета да обезбеде алтернативна средства за животи у ситуацијама након катастрофе.*”²⁶

- СДГ 5 „Постизање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица”

26 УНИСДР, 2016.

Европске политике за унутрашње и спољне активности смањења ризика од катастрофа

► **Кључна порука 4:** Државе чланице ЕУ треба да укључе родне аспекте у стратегије и програме за смањење ризика од катастрофа како би осигурале родну равноправност и укључивање родне перспективе.

► **Кључна порука 5:** Стратегије за СРК треба да подрже диспуј који обухвата целокупно друштво, да омогуће и промовишу родно уравнотежено учешће у доношењу одлука и активностима за смањење ризика од катастрофа.

„Родна равноправност је суштинско начело Европске уније, али још није постала стварност. У послу, политици и друштву уопште, свој пуни потенцијал можемо постићи само ако искористимо сав свој таленат и разноликост. Коришћење само половине становништва, пола идеја или пола енергије није довољно.“²⁷

На нивоу ЕУ, **Уговором из Амстердама (1999)** установљено је укључивање родне перспективе у све аспекте политичког спектра као **званични циљ политике једнакости Европске уније**. ЕУ је од тада постигла напредак²⁸ у настојању да оствари родну равноправност, али родни јаз и даље постоји. Жене су и даље превише заступљене у секторима са нижим примањима и недовољно заступљене на позицијама доносиоца одлука.

Стога, актуелна **Стратегија родне равноправности 2020-2025**²⁹ има за циљ:

- затварање родног јаза на тржишту рада
- постизање равноправног учешће у различитим секторима привреде
- окончање родно заснованог насиља
- превазилажење родних стереотипа

27 Председница Европске комисије Урсула Вон дер Лејен

28 Детаљни временски рокови су доступни на: ЕУР-ОПА, 2020.

29 Европска комисија, 2020.

- решавање родног јаза у платама и пензијама
- затварање родног јаза у пружању неге
- постизање родне равнотеже у процесу доношења одлука и у политици.

Стратегија подржава Циљеве одрживог развоја путем увођења родне перспективе и циљаних активности, као и интерсекционалности³⁰ као хоризонталног начела примене. Ово је такође релевантно за спровођење активности у области СРК.

Кад је реч о **унутрашњим активностима ЕУ**, прописи попут оног о „**Успостављању програма Права, једнакост и држављанство за период од 2014. до 2020**“³¹ подржавају увођење родних политика кроз различите секторе.

Различите ЕУ политике се индиректно баве родним питањима релевантним за смањење ризика од катастрофа. Пример је **увођење родне равноправности у процес доношења одлука**. Савет Европске уније позива државе чланице, Европски парламент, европске и националне парламенте и странке, да препознају потребу за родном равнотежом на свим нивоима доношења одлука и да се за то залажу³². Ово би могло имати утицаја на увођење родне равноправности у процес доношења одлука и у области смањења ризика од катастрофа.

Укључивање родне перспективе у политике ЕУ **у области климатских промена** је очигледније. **Европски институт за родну равноправност**³³ сугерише да главни узроци родних неједнакости на нивоу политике укључују:

- Недовољну заступљеност жена у институцијама које доносе одлуке о животној средини и климатским променама
- Родне разлике у стратегијама ублажавања и прилагођавања

30 Све жене су различите и могу се суочити са дискриминацијом на основу неколико личних карактеристика. На пример, жена мигрант са инвалидитетом може се суочити са дискриминацијом по три основа.

31 ЕУ, 2013

32 Савет Европске уније, 7.12.2015.

33 EIGE, 2016.

- Родне разлике у ефектима климатских промена

Извештај „Жене и климатске промене“ подробније позива Комисију и Савет да **укључе родну перспективу и интегришу родност у све климатске политике**, од концепта и финансирања до евалуације. То ће се постићи путем следећих активности³⁴:

- Олакшати и подржати умрежавање женских организација
- Увести **родно осетљиву статистику** у све области политике које се односе на животну средину
- Залагати се за **заступљеност жена од најмање 40%** у свим релевантним агенцијама за финансирање у области климатских промена
- Охрабрити жене да остваре **техничку и научну каријеру** у области животне средине и енергетских технологија
- Подстицати инклузивно доношење одлука.

„Интегрисање родног мишљења у стратегије за превенцију и управљање ризицима повезаним са природним непогодама, и промовисање оснаживање и подизање свесности жена кроз изградњу капацитета пре, после и током катастрофа изазваних климом, заједно са њиховим активним учешћем у предвиђању катастрофа, системима раној упозоравања и превенцији ризика, као делом њихове улоге у изградњи отпорности.“³⁵

У области СРК, **Европска мапа пута за имплементацију СФДРР**³⁶ даје приоритете областима деловања, како би се усмерио европски допринос остваривању циљева Оквира из Сандаја, као и да би се обезбедила кохерентност исхода Агенде 2030 и Париског споразума:

Приоритетна област 1:

- Подстицање националних и локалних стратегија за смањење ризика од катастрофа (преглед постојећих стратегија/израда нових стратегија)

³⁴ ibid.

³⁵ KILL-NIELSEN, 2012, стр.9.

³⁶ ЕФДРР, 2020.

- Управљање, **укључујући приступ заједници као целини**, уз пуно учешће **особа са инвалидитетом**, и омогућавање приступа који обезбеђује **једнаку доступност** и задовољава функционалне потребе свих појединаца
- Процена ризика
- База података о губицима од катастрофа, која успоставља европске смернице о стандардима прикупљања информација³⁷
- Стручне рецензије

Приоритетна област 2:

- **Актуелизација** и интеграција мера за смањење ризика од катастрофа у приоритетним областима деловања - јачање улоге кључних актера цивилног друштва и заинтересованих страна у циљу **промовисања међусекторске сарадње**.
- Прилагођавање климатским променама, управљање животном средином и природним ресурсима: јачање синергије између смањења ризика од катастрофа и прилагођавања климатским променама, посебно у областима планирања коришћења земљишта, шумарства и урбаних ризика.
- Економско управљање ризицима и јачање доприноса приватног сектора
- Критична здравствена инфраструктура са фокусом на јавно здравље

Активности на националном нивоу би стога требало да подрже свеобухватно управљање ризиком од катастрофа путем:

- Националних координационих тела за СРК/ Националне платформе која укључује **представнике особа са инвалидитетом**
- Националног координационог механизма за СРК које укључује **родно осетљиву заступљеност**
- Јачање ангажовања науке у националним координационим механизмима или СРК платформама
- Побољшања сарадње између здравствених власти и других релевантних актера како би се ојачао капацитет земље за управљање ризиком од катастрофа.

³⁷ Groeve et al. 2013.

Према Споразуму о родној равноправности на високом нивоу (ЕУР-ОПА), ефективне родно осетљиве стратегије за смањење ризика од катастрофа треба да узму у обзир положај и рањивост жена и промовишу њихово учешће, потенцијал и способности у свим аспектима доношења одлука, политика и програма³⁸. Активним промовисањем родне равноправности и родних питања у будућим активностима и пројектима за смањење ризика од катастрофа би требало да обезбеди да **стручњаци оба рода** буду укључени у **осмишљавање и спровођење пројеката**. Будуће активности би требале да додатно осигурају промовисање родне равноправности у пројектима СРК путем:

- обезбеђивања **уравнотеженог учешћа жена и мушкараца** у политичком и јавном одлучивању
- подршке **учешћу жена** у креирању политике за СРК на свим нивоима, као и у планирању и програмима опоравка и обнове након катастрофе
- јачање женске лидерске улоге
- укључивање родно осетљивог смањења ризика од катастрофа у **политике коришћења земљишта, урбаног планирања** и планирање приправности за катастрофе
- унапређење **националних и локалних система раног упозорења** и развој планова за непредвиђене ситуације у случају катастрофе, на основу резултата родно осетљиве анализе рањивости и процене ризика
- укључивање родних потреба и проблематике у **планирање приправности за катастрофе**.

Ове будуће активности су неопходне ради промовисање родне равноправности и родних питања у области смањења ризика од катастрофа. Иако се сматра да ЕУ активно тежи родној равноправности и увођењу родне перспективе, родна питања **нису посебно интегрисана у националне планове и програме за смањење ризика од катастрофа**³⁹. На глобалном нивоу јаз и даље постоји, а напредак је спор:

38 ЕУР-ОПА, 2020.

39 Уједињене нације, 2015.

- Између 2009. и 2011. године, више од 8 од 10 (62 од 70) земаља које су учествовале у средњорочном прегледу примене Оквира за деловање из Хјогоа није прикупило информације о капацитету и рањивости разврстане по роду⁴⁰.
- Актуелни трендови извештавања показују да су подаци разврстани по роду, старости и инвалидитету и даље ограничени⁴¹, а у 13% земаља готово ништа се није променило у политикама које се баве маргинализованим групама (26 од 193, 2020.године⁴²).
- Кад је реч о ЕУ, само неколико земаља има политике које се циљано баве маргинализованим група (види Инструмент за праћење политика, УН жене⁴³)

Међутим, како је ЕУ **укључена у активности хуманитарне помоћи** широм света многи прописи и директиве, који се односе на род и смањење ризика од катастрофа, баве се спољним акцијама у неевропским земљама.

Актуелни **Родни акциони план за 2021-2025**⁴⁴, заснован је на Стратегији ЕУ за родну равноправност 2020-2025. Он обухвата активности ЕУ у трећим земљама, посебно у земљама у развоју или земљама које су погођене сукобима и насиљем. План комбинује увођење родне равноправности, циљано деловање и политички дијалог. Стратегија препознаје да су у 21.веку **катастрофе и антропогене кризе**, укључујући сукобе, **постале сложеније** и све више повезане са глобалним изазовима као што су климатске промене, деградација животне средине, расељавање становништва и, у новије време, пандемије. Стога је у циљу предузимање превентивних мера неопходно применити приступ заснован на ризику, потребама и правима. Активности морају (између осталог) **подржати и спровести изградњу капацитета и менторство женског лидерства** за преговараче и посреднике, како би се повећала њихова **делотворност и квалитет њиховог учешћа** у мировним процесима.

40 ibid.

41 УНДПП 2019.

42 UN Women Policy Tracker, 2020.

43 ibid.

44 Gender Action Plan for 2021-2025, GAP III, Европска комисија, 25.11.2020.

Следећа регулатива Савета ЕУ односи се на родна питања и релевантна је за будуће активности СРК, јер између осталог обезбеђују јачање родне перспективе, као и учешће и лидерство жена:

- Европски добровољни корпус за хуманитарну помоћ ⁴⁵, у области хуманитарног одговора
- Закључак Савета о женама, миру и безбедности⁴⁶
- Уредба Савета о интеграцији родних питања у развој и сарадњу ⁴⁷

Занимљиво средство за побољшање квалитета хуманитарне акције је **скуп алата за одређивање маркера рода и старосне доби** ⁴⁸. Користи критеријуме као што су род и старост, прилагођена помоћ, штетни ефекти и адекватно учешће да би се проценило у којој мери свака хуманитарна акција узима у обзир родна и старосна разматрања.

45 European Voluntary Humanitarian Aid of Corps, ЕУ 2014, Став 20

46 Council Conclusion on Women, Peace and Security, Савет Европске уније, 10.12.2018.

47 Regulation on Integrating Gender Issues in Development and Co-operation, Савет Европске уније, 1998.

48 Gender-Age Marker Toolkit, Европска комисија, 2013.

Политике о роду и Смањењу ризика од катастрофа на националном нивоу

► **Кључна порука 6:** *На националном нивоу у државама чланицама ЕУ и даље постоји недостатак родно одговорних политика и програма за смањење ризика од катастрофа.*

Државе чланице ЕУ делују у оквиру европских политика и посвећене су подршци развоја родно осетљивих политика и транспоновању циљева у национално законодавство. На националном нивоу, родне теме су често утемељене у уставу или законодавству које се односи на борбу против дискриминације, али се не појављују у секторским политикама или агендама. Поједине земље, укључујући Аустрију и Шведску, баве се родним питањима у контексту смањења ризика од катастрофа и прилагођавања климатским променама и њиховим ублажавањем.

Аустријско министарство пољопривреде, региона и туризма (БМЛРТ) се обавезало да ће применити стратегију родне равноправности на националном нивоу⁴⁹. У Аустрији се 2020. навршава 20 година од увођења родне равноправности. Имплементирана је на политичком и министарском нивоу, а успостављена је као међусекторска тема у БМЛРТ, које је такође надлежно за питања заштите климе и прилагођавања климатским променама.

Аустрија је 2012. развила стратешки концепт за решавање проблема **прилагођавања климатским променама**, који је ажуриран 2016. Акциони план и препоруке су у основи вођени резултатима Аустријског панела за климатске промене⁵⁰ и подржани релевантним научним доказима. Стратегија указује на потребу да се тежи равноправности жена и мушкараца и даје следеће препоруке⁵¹:

49 Одлука Министарског савета од 11. јула 2000.

50 Austrian Panel on Climate Change (APCC), 2014.

51 БМЛРТ, 2017, стр. 59

- Треба подстицати родно специфичне анализе проблема климатских промена у Аустрији, као и прилагођавања климатским променама, како би се могле узети у обзир различите потребе и интереси жена и мушкараца и сходно томе ускладити програме и стратегије.
- Жене и стручњаци за родна питања треба да буду укључени у планирање, развој и имплементацију свих стратегија и мера које се односе на климу.
- Треба промовисати учешће жена у дискусијама које се односе на прилагођавање климатским променама.

Стратегија се бави друштвеним аспектима климатских промена и препознаје да „*на однос према живојној средини и перцепцију повезаној ризика утичу индивидуални фактори, као и друштвено окружење*“⁵². Она потврђује да постоји потреба за истраживањем ефеката климатских промена на заједнице, нпр. на питања социјалне правде и индивидуалних права (основних права, економских интереса појединаца, родну равноправност, дискриминацију).

Поред тога, само Министарство, у оквиру Одељења IV/5 „Контрола бујица и лавина“, које је надлежно за управљање ризиком од катастрофа у алпским сливовима, направило је значајне кораке ка спровођењу стратегије увођења родне равноправности, успостаљањем административних процедура које омогућавају интеграцију родних аспеката кроз родно буџетирање, стратегије уродњавања, интерну и екстерну сензибилизацију, итд.⁵³

У Шведској је главна агенција одговорна за спречавање ризика, приправност и реаговање на катастрофе и кризне ситуације Шведска агенција за цивилне ванредне ситуације (*Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB*). Национални акциони план шведске владе (2016-2020), чији је циљ спровођење Резолуције 1325 (2000) Савета безбедности УН-а и накнадних резолуција на тему “Жене, мир и безбедност”, обе-

52 БМЛРТ, 2017.

53 Збирка пројеката који се баве увођењем родне равноправности, а које финансирају и иницирају различита аустријска министарства, градови и општине, доступна је на веб страници Аустријске савезне канцеларије, imag-gmb.at/service/projekte.html

збеђује родну перспективу у свим владиним активностима и фокусира се на међусобно повезане аспекте животне средине, рода, безбедности и здравља и људских права, бавећи се основним узроцима. Захваљујући искуству и широкој посвећености, већ су реализовани многи пројекти. Један од примера је процес повећања учешћа жена у операцијама за спречавање сукоба и решавање криза у оквиру Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС)⁵⁴.

⁵⁴ Влада канцеларија Шведске 2016.

Родно осетљиви приступи смањењу ризика од катастрофа – примери из праксе

► **Кључна порука 7:** *На нивоу полиџика, ЕУ и њене државе чланице настоје да промовишу родну равноправност и увођење родне персјективе, али и даље има просјора за побољшање имплементације у пракси СРК.*

Ово поглавље представља збирку активности и алата који подржавају родно одговорну перспективу у смањењу ризика од катастрофа и сродним питањима у Европи. Она обухвата:

- посебан фокус на групе рањиве на катастрофе,
- подизање свести о родној равноправности,
- оснаживање жена и девојчица.

Међутим, постоји врло мало иницијатива у европском контексту СРК које су јасно означене као родно осетљиви приступи. Поред тога, приликом прикупљања примера утврђено је да су практични примери на локалном нивоу често доступни само на националним језицима (нису преведени на енглески). Ова збирка, стога, не тврди да је свеисцрпна. Имајући у виду релевантност родних питања за СРК (пре, за време и након природних непогода), одабрани примери пружају почетне идеје и инспирацију о томе како интегрисати родну димензију у будуће пројекте и иницијативе за смањење ризика од катастрофа.

Шта примере чини инспиративним?

Табела 1 приказује тематска питања изведена из одабраних примера која пружају основу за једноставно представљање главних аспеката и препорука у оквиру сваког приступа. Свака тема је детаљније објашњена у наставку и поткрепљена резултатима добијеним међународним истраживањима.

Табела 1: Теме са циљем интегрисања рода у СРК

	1	Подаци – Примери прикупљају, обрађују, анализирају или чувају податке разврстане по роду. Још увек недостају родно разврстани подаци о утицају природних непогода на различите рањиве групе и о учешћу жена у СРК.
	2	Приступ – Примери обезбеђују приступ информацијама (информације о опасностима и ризику, информације о мерама прилагођавања), путем уродњених/родних комуникација и информација и информација прилагођених циљним групама.
	3	Повећање учешће жена – Примери се баве недостатком заступљености жена у институцијама које доносе одлуке и хитним службама.
	4	Родни односи – Примери показују како род обликује неравномерно распоређене односе моћи. Ово може повећати неједнакост између мушкараца и жена.
	5	Размена и видљивост – Примери представљају групе за умрежавање професионалки и приступе повезивању и подстицању жена, повећању видљивости жена у СРК и оснаживању жена и девојака.
	6	Интегрисање родне димензије – Примери показују важност интеграције родне димензије у политике и програме.
	7	Образовање – Примери нуде приступе за развој алата за спровођење едукације и обуке о родним и СРК темама.

1) Подаци – зашто су потребни подаци разврстани по РОДУ?

Пекиншка агенда за глобално деловање на родно осетљивом смањењу ризика од катастрофа позива да се подаци о катастрофама разврстају по полу. Родно разврстани подаци су од суштинског значаја за креаторе политика, истраживаче и практичаре како би разумели на који начин родне разлике утичу на смртност, изложеност, потребе, улоге и капацитете, како би формулисали стратегије опоравка и „боље обнове“ након катастрофа. Истраживања показују да, у погледу смртности од поплава у Европи и САД, мушкарци чине 70% смртних случајева⁵⁵. Упоредјујући број жртава поплава у Португалу и Грчкој током времена, може се рећи да су мушкарци у обе земље рањивији од жена из разлога културе и ризичног понашања⁵⁶. Насупрот томе, у другим регионима жене чешће гину⁵⁷.

Потребна је солиднија база података да би се добила прецизнија слика и спровеле процене родног утицаја, и како би се широј јавности саопштили резултати кроз чињенице и бројке, и на тај начин пратило увођење родне перспективе и родне равноправности. Прикупљање података такође подразумева потребу за **подацима о улози, потребама и снази жена у управљању ризиком од катастрофа** и последицама које из њих произилазе, као што су родно специфични здравствени ризици или родно засновано насиље (у несигурном окружењу у хуманитарном смислу). Међутим, стандардизовани систем прикупљања података разврстаних по роду након катастрофа или кризних ситуација још увек није добро успостављен. Фокус је углавном на прикупљању података о укупном броју жртава, штети и финансијским губицима.

► **Кључна порука 8:** *Постоји потреба за стандардизованим системом за прикупљање података разврстаних по роду како би се идентификовали проблеми, неједнакости и несразмерни ефекти природних непогода.*

⁵⁵ Doocy et al., 2013.

⁵⁶ Pereira et al., 2017.

⁵⁷ Chineka et al., 2019.

2) Приступ – како осигурати једнак приступ информацијама о ризику?

Информисање о ризику игра суштинску улогу у свим сегментима управљања ризиком. Унапређује **знање јавности** о ризицима и утиче на спремност да се предузму мере предострожности и на тај начин **повећава отпорност** појединаца и заједница.

Постоје различити начини да се родна димензија интегрише у активности комуникације и информисања о ризику:

- **Уродњавање информација** представља покушај да се свим групама у друштву омогући једнак приступ информацијама о ризицима, подигне њихова свест о ризицима и управљању ризиком од катастрофа на локалном нивоу. Директива ЕУ о поплавама⁵⁸ бави се овим питањем у контексту ЕУ. У складу са Директивом, све државе чланице су биле обавезне да припреме прелиминарне процене ризика од поплава и мапе ризика и опасности од поплава пре 2013. године. Ова Директива потенцира **право јавности на приступ** овим информацијама, као и право на учешће у процесима планирања. Стога би сви критични геоподаци требали бити доступни јавности на интернету, бесплатно.
- **Приступи усмерени на циљну групу** оријентисани су на специфичне групе дефинисане према роду, старости, етничкој припадности или културним факторима, како би се подржале њихове потребе и капацитети. То се ослања на идеју да **људи различито сагледавају информације и предузимају активности по различитим питањима.**

Деца су првенствено корисници помоћи током евакуације, али такође могу играти кључну улогу током опоравка спајањем мрежа у заједници (нпр. кроз мреже пријатељстава, слободних активности или школовања) и, уз посебну подршку и обуку, могу деловати као мултипликатори за ширење информација о ризику.⁵⁹

⁵⁸ Европска комисија 2007.

⁵⁹ За алате за подршку СРК усмерене на децу, погледати Међународни план 2010 (Plan International 2010)

Старије особе се често ослањају на друге за помоћ током катастрофа, посебно током евакуације. Смањена покретљивост или оштећен вид и слух могу ограничити њихову способност да побегну и да се носе са потенцијалним недаћама, као што су поплаве или продужени периоди екстремних температура или топлотни таласи. Старост може допринети већем искуству о ризицима и начинима борбе, али може довести и до потцењивања ризика, посебно ако су претходни догађаји, као што су поплаве, били мање озбиљни.

Уопштено говорећи, постоји већа вероватноћа да ће **маргинализоване групе, укључујући особе са менталним или физичким инвалидитетом, бескућнике или избеглице**, бити несразмерно погођене, јер су обично мање видљиве након катастрофе. Према Оквиру из Сендаја, смањење ризика од катастрофа које обухвата инвалидитет, треба да обезбеди укључивање особа са менталним или интелектуалним потешкоћама, јер им је вероватно потребна додатна подршка током кризних ситуација. Стога је веома важно да се СРК циљано обраћа особљу за хитну помоћ и пружаоцима здравствене неге.

► **Кључна порука 9:** *Треба обезбедити њима подацима у вези са смањењем ризика од катастрофа за све маргинализоване или рањиве групе, узимајући у обзир њихове посебне потребе и специфичности (језик, ниво образовања, приступа технологији, физичке сметње).*

3) Повећано учешће жена

„Жене су често покретачице, вешће у умрежавању, руководиоце, организаторке и невођаке у заједници. Међу тим, када се говори о катастрофама на највишем нивоу, они који говоре – и доносе одлуке – обично су мушкарци.”⁶⁰

60 Специјална представница Генералног секретара УН за смањење ризика од катастрофа, Маргарета Волстром, 2015.

Према подацима УНЕСКА, само 35% жена је заступљено међу студентима који се баве науком, технологијом, инжењерством и математиком (СТЕМ) у високом образовању широм света⁶¹. **У ЕУ су жене и даље недовољно заступљене на позицијама доносиоца одлука у областима политике, економије и друштва**⁶². Исто тако, жене су често недовољно заступљене у институцијама које доносе одлуке о смањењу ризика од катастрофа, хитним службама и инжењерским професијама. Локалне (добровољне) ватрогасне јединице, на пример, играју кључну улогу у европском СРК (управљање пожарима и поплавама) и у њима и даље доминирају мушкарци, из културних и традиционалних разлога. У току су стални напори да се повећа учешће жена у потрази и спасавању, попут иницијативе Жене у Пис за оснаживање жена у области потраге и спасавања на мору.⁶³ Родна равнотежа у стручним тимовима може проширити перспективе и резултати ширим спектром знања у подршци СРК. На пример, локално знање жена о друштвеним мрежама и ресурсима заједнице може допринети отпорности заједница; међутим, оне обично не заузимају позиције доносиоца одлука⁶⁴.

► **Кључна порука 10:** *Постоји потреба да се ојача и промовише учешће жена у доношењу одлука у вези са смањењем ризика од катастрофа.*

4) Родни односи

Родно засновани односи моћи дубоко су укоренењени у друштву и одражавају повећање неједнакости између мушкараца и жена. У већини друштава је очигледна родна подела рада: жене су одговорне за родитељске и кућне послове као што су кување, чишћење, здравствена нега и хигијена, док мушкарци традиционално имају улогу „хранитеља“. У земљама ЕУ је такође уобичајено да жене преузимају обавезе у домаћинству, као и плаћено запослење (често неформалне послове). Ова врста поделе рада значи двоструко или троструко оптерећење. Стога је кључно да се отклоне

61 УНЕСКО 2017.

62 Европски институт за родну равноправност, 2020.

63 Међународна поморска спасилачка федерација (Women in SAR, International Maritime Rescue Federation)

64 Lewis 2016.

основни узроци неједнаког приступа моћи, који може додатно утицати на отпорност. Актуелна пандемија Ковида-19 и затварање такође утичу на друштвене неједнакости, а жене ће вероватно више од мушкараца дугорочно трпети од здравствених, економских и социјалних последица. Од пресудног је значаја осигурати заштиту људских права жена и девојака и супротставити се економској и социјалној неједнакости.

► **Кључна порука 11:** *Потребно је истражити родне односе како би се разумели штељни узроци рањивости на природне непогоде.*

5) Размена и видљивост

„Жене моју истрају важну улогу у агенди за смањење ризика од катастрофа, што је нешто што се често занемарује.“⁶⁵

Смањење ризика од катастрофа интегрише знање и стручност стечену у оквиру различитих дисциплина (нпр. геологија, инжењеринг планинских ризика, еколошки инжењеринг, географија, пејзажно и просторно планирање, социологија, психологија, права), и неопходна је његова практична примена на свим нивоима (локалном, регионалном, глобалном) и свим секторима друштва. То подразумева потребу за разумевањем различитих терминологија и приступа, развијањем заједничког разумевања приступа ризику, и ширењем нових открића и стварањем механизма за размену доказа између света науке, администрације, политике и праксе. Мреже се могу сматрати делом ове размене. Додатна вредност мрежа може се сажети на следећи начин:

- Нуде нове могућности за појединце или групе,
- Омогућавају настанак нових идеја и пројеката,
- Помажу у свакодневном животу отварањем нових прилика за живот и каријеру (нпр. бавећи се темама равнотеже између пословног и приватног живота),
- Повећавају свест о одређеној теми.

65 Гђа Паола Албрито, шефица регионалне канцеларије УНИСДР за Европу.

Како још увек постоји потреба за повећањем видљивости жена и подизањем свести о родним питањима у области СРК, мреже нуде начин да се повећа свест о овој теми.

► **Кључна порука 12:** Успостављање мрежа и комуникација међу женама које раде у области смањења ризика од катастрофа је предуслов за повећање видљивости постојећих неједнакости и изазова. Сходно томе, може помоћи у ускорењању неједнакости.

► **Кључна порука 13:** Подела научених лекција и примера добре праксе из пројеката и иницијатива са родно одговорним партнерима – укључујући примере у контексту прилагођавања климањским променама – бржу могућности да се искористе вишесталне синергије обе области.

б) Интегрисање родне димензије у политике

Интегрисање родне димензије у националне и локалне политике и програме за смањење ризика од катастрофа је веома релевантно. Понекад, чак и наизглед родно неутрални приступи имају родно специфичне утицаје које треба узети у обзир. На пример, дизајн склоништа за ванредне ситуације, што подразумева и до које мере су просторије намењене искључиво смештају жена, може, у неким културама, да одлучи да ли и како их жене користе. Слично томе, планови приправности за катастрофе морају узети у обзир да ли и у којој мери жене имају приступ информацијама на разумљивом језику и медију.

► **Кључна порука 14:** Треба појачати свест стручњака, полицајца, медија и јавности о вези између рода и смањења ризика од катастрофа.

7) Образовање

„Све је све више доказа да ученици свих узраста моју да активно уче о, и учествују у, школским безбедносним мерама, као и да раде са наставницима и другим одраслима у заједници на минимизирању ризика пре, током и после катастрофа.”⁶⁶

Образовање и обука могу оснажити најугроженије групе кроз унапређење знања и вештина о локалној средини и начинима смањења ризика. У већини европских земаља постоји потенцијал за повећање свести, знања и перцепције ризика о природним непогодама и смањењу ризика од катастрофа међу свим сегментима становништва. Образовање је од централног значаја за побољшање отпорности друштва на опасности и развој капацитета на нивоу појединца и заједнице.

► **Кључна порука 15:** *Треба развићи образовне и наставне програме усмерене на жене и групе маргинализоване групе, како би их оснажили у различитим аспектима СРК (индивидуалним, професионалним или управљачким).*

► **Кључна порука 16:** *Погинакнуйи и подржайи младе жене да уче и осиваре каријеру у дисциплинама повезаним са СРК (нпр. природне науке, инжењерство, планирање и пракса у ванредним ситуацијама, управљање).*

⁶⁶ УНИЦЕФ, 2011.

Активности са европском и међународном димензијом

Примери који се спроводе на европском нивоу или су финансирани из ЕУ фондова

1. Размена међу женама за смањење ризика од катастрофа – we4DRR – Европа

Мрежа „Размена међу женама за смањење ризика од катастрофа“⁶⁷ је европска мрежа за стручњакиње које се баве истраживањем, политиком и праксом у области СРК. Иницирало ју је аустријско Министарство пољопривреде, региона и туризма (БМЛРТ), у марту 2016. године, након дебата на националном нивоу о начинима за побољшање примене Оквира из Сендаја. Мрежне активности координира Универзитет природних ресурса и животних наука (БОКУ) у Бечу.

Мрежа има за циљ:

- подизање свести о различитим утицајима природних непогода на жене и мушкарце
- ширење перспективе управљања природним непогодама диверзификацијом стручних тимова

Мрежа се бави родним карактером природних непогода са два аспекта: подизањем **свести о родно заснованим рањивостима у области СРК и промовисањем видљивости стручњакиња за смањење ризика од катастрофа**. Мрежа *we4DRR* такође игра важну улогу у омогућавању транснационалне размене знања и искустава између стручњакиња у науци, политици и пракси. Размена између различитих старосних група и дисциплина

67 women exchange for Disaster Risk Reduction, we4DRR.net

је веома инспиративна, посебно за млађе професионалке. Мрежа има форум који окупља признате стручњакиње за катастрофе, где им се пружа прилика да пренесу своје искуство и знање о томе како се суочити са дискриминацијом на радном месту, како постићи равнотежу између приватног и пословног живота и како се снаћи у радном окружењу у којем доминирају мушкарци. Кроз различите могућности ангажовања, професионалке које су на почетку своје каријере могу да се повежу са својим „узорима“ које су спремне да им по потреби пруже савете.

Тренутно, мрежа има **112 чланица из разних европских земаља**, углавном из алпских земаља немачког говорног подручја, укључујући Аустрију, Швајцарску и Немачку, али и из Италије, Србије, Француске, Естоније, Холандије, Грчке и Белгије. Стручњакиње су основале библиотеку знања и пружају редовне доприносе смањењу ризика од катастрофа из области природних и друштвених наука, праксе и политика.

Размена и комуникација се подстичу кроз:

- Годишње састанке „Генералне скупштине“ (Слика 1), чији је циљ оснаживање стручњакиња изградњом њихових капацитета, кроз радионице и презентације еминентних експерткиња које се баве актуелним темама из области СРК, као и отварање форума за дискусију о унапређењу родно осетљивог управљања ризиком од катастрофа међу професионалкама.
- Кварталне билтене који се баве начинима за побољшање отпорности заједнице уродњавањем управљања ризиком од катастрофа
- Презентације на међународним скуповима укључујући Генералну скупштину Европске уније за геонауке 2020, Глобално истраживање о заштити планинских подручја, Међународну конференцију о изградњи отпорности, безбедности и роду у ванредним ситуацијама
- Организовање серије предавања за дипломце и стручњаке за СРК на БОКУ Унверзитету у Бечу, уз презентације признатих међународних стручњака:

- Проширење базе података која се односи на род и СРК у европском контексту и даљи развој материјала за подизање свести
- Уређење веб странице *we4DRR* и ширење информација путем друштвених медија

Слика 1: Генерална скупштина, *we4DRR*

Зашто је ово пример добре праксе?

Јача отпорност заједнице решавањем родно заснованих рањивости и залаже се за ангажовање жена и девојчица у СРК.

Повећава видљивост стручњакиња, повезује експерткиње за природне непогоде и СРК широм Европе

Покренут је дискусијом о политикама за спровођење Оквира из Сендаја за смањење ризика од катастрофа.

2. Повећање видљивости жена у срк – изложбени концепт OnSTAGE

Изложбу OnSTAGE поставили су дипломирани студенти у оквиру курса „Аспекти рода и различитости у планирању и професионалној пракси“. Студенти су осмислили постере за представљање стручњакиња које се баве или су повезане са различитим областима управљања ризицима од катастрофа, који показују развој њихове каријере и равнотежу између пословног и приватног живота. Циљ изложбе је био да се повећа видљивост стручњакиња у професији у којој доминирају мушкарци. Предмет је део магистарског програма Планирање зелених површина и пејзажна архитектура, на Универзитету за природне ресурсе и животне науке у Бечу. Концепт „OnSTAGE“⁶⁸ први пут је представљен је у ХанOVERу 2010. године, настављен је у Валенсији 2011. и одржан четири пута у Бечу.

Свака изложба била је посвећена различитој теми⁶⁹:

- 2014 – презентација успешних жена које се баве архитектуром, пејзажном архитектуром и планирањем, географијом и просторним планирањем (одржана у БОКУ /ТУ, Беч)
- 2016 – **представљен је историјски преглед учешћа жена у управљању природним непогодама**, у организацији *we4DRR* мреже и БОКУ (у Женском музеју, Хитисау, Ворарлберг)
- 2018 – представљене су стручњакиње из области шумарства (БОКУ, Беч)

68 Zibell et al. 2016.

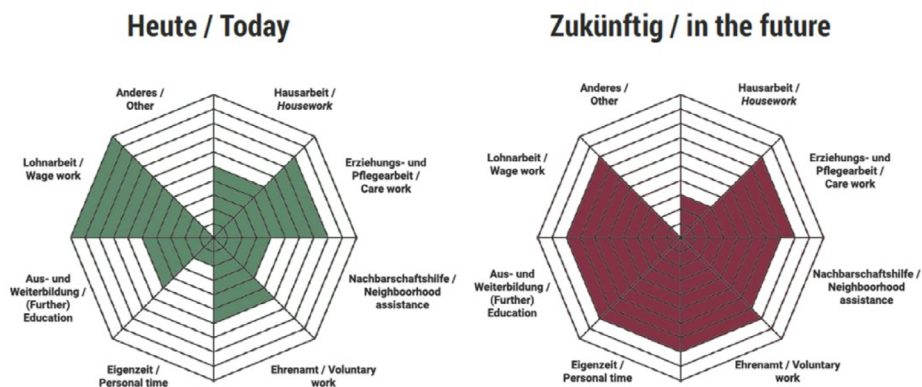
69 Више информација доступно на rali.boku.ac.at/onstage.html.on.

- 2020 – изложба посвећена професионалкама које су последњих година сарађивале са БОКУ-ом, одржана поводом обележавања стогодишњице женских студија на Универзитету за природне ресурсе и животне науке у Бечу (БОКУ, Беч).

Изложба 2020. била је и почетни догађај за истраживачки пројекат **„Женско менторство у шумарству“**, чији је циљ подстицање професионалног ангажмана жена у шумарству. Пројекат се реализује кроз сарадњу Института за пејзажно планирање (БОКУ, Беч) и Савезног истраживачког центра за шуме (БФВ), уз финансијску подршку савезног Министарства пољопривреде, региона и туризма (БМЛРТ) и БОКУ. Програм менторства је намењен да се позабави неформалним и обавезним процедурама које се примењују у сектору шумарства, повеже професионалке са постојећим мрежама и понуди практичне савете за постизање највиших професионалних стандарда.

Студентима су додељени пројекти који су базирани на интервјуима са стручњакињама о професионалном раду, о њиховим, не увек директним, каријерним путевима, као и личним животним причама. На тај начин студенти су имали прилику да стекну представу о томе како да се професионално развијају и ускладе пословни и породични живот. Интервјуи дају увид у свакодневне радне обавезе, које се састоје од различитих врста активности и обухватају плаћени посао, рад у домаћинству, пружање неге, итд., и које нису увек подједнако распоређене између мушкараца и жена (Слика 2).

Поред тога, студенти су били задужени за осмишљавање и организацију изложбе, од концепта и дизајна до поставке. Резултати интервјуа представљени су на плакатима истакнутим у просторијама јавне библиотеке, доступним широком кругу посетилаца, и тиме омогућили спонтано интересовање за родне теме (Слика 3).

Слика 2: Пример дијаграма просечне расподеле времена – Данас и жељена будућност, © OnSTAGE 2020

Слика 3: Изложба "OnSTAGE" 2020 © БОКУ, Беч

Зашто је ово пример добре праксе?

Повећава видљивост стручњакиња за смањење ризика од катастрофа.

Студенти су осмислили изложбу у оквиру курса на дипломским студијама, што је допринело унапређењу њихових вештина и знања о родно осетљивом СРК.

3. **Подршка особама са менталним инвалидитетом у ванредним ситуацијама и катастрофама – Приручник за обуку**

На основу истраживања које је 2017. спровео Универзитет у Инсбруку, Аустрија, израђен је **Приручник за обуку за подршку особама са менталним инвалидитетом у ванредним ситуацијама и катастрофама** (укључујући хитне медицинске случајеве, природне непогоде и катастрофе изазване људским фактором). Публикација је била намењена особљу хитне помоћи, социјалним радницима и стручњацима за ментално здравље. Приручник је био један од неколико исхода ЕУНАД ИП пројекта (Европска мрежа за управљање психосоцијалним кризама – Помоћ особама са инвалидитетом у случају катастрофе⁷⁰). Пројекат, који финансирао Генерални директорат за европску хуманитарну помоћ и цивилну заштиту (ДГ ЕЦХО) и суфинансирала Европска комисија, имао је за циљ да развије и имплементира концепте управљања психосоцијалним кризама за особе са инвалидитетом, укључујући особе са оштећењем слуха, оштећењем вида, интелектуалним инвалидитетом, деменцијом, поремећајима аутистичног спектра и физичким инвалидитетом. Мотивација за овај пројекат произишашла је из уочених недостатака у знању организација и професионалаца који раде у области приправности и реаговања на катастрофе кад је реч о специфичним реакцијама, потребама и захтевима особа са менталним инвалидитетом у ванредним ситуацијама. Основна тема истраживања бавила се следећим

70 Eunad Project: <http://eunad-info.eu/home.html>, прегледано 12.3.2020.

питањем: **Како особе са менталним инвалидитетом доживљавају катастрофе/ванредне ситуације** и са којим изазовима се суочавају особе са деменцијом и старије особе у ванредним ситуацијама и катастрофама.

Исходи пројекта обухватили су опште и политичке препоруке, умрежавање и стратешко планирање. Резултати показују да су најважније активности у фази превенције подизање свести и обука, док су брз повратак у “нормално стање” и додатна нега кључни у фази опоравка. Даљи резултати пројекта укључивали су **упутства за вежбе играња улога и симулације за стол**, допуњена са 18 примера случајева, водичем за вежбе евакуације, као и оквиром за развој планова за ванредне ситуације и контролне листе у установама за особе са менталним инвалидитетом. Приручник је од велике важности јер се фокусира на специфичне циљне групе и њихове потребе и рањивости, обједињујући стручност два типа професионалаца: неговатеље као стручњаке за помоћ особама са менталним инвалидитетом и особље хитне помоћи – стручњаке за приправност и реаговање у ванредним ситуацијама.

Зашто је ово пример добре праксе?

Прикупљени су подаци су засновани на доказима о рањивости особа са инвалидитетом и старијих током катастрофа.

Израђене су препоруке за практичаре, као и за мере приправности и одговора.

Осмишљена су упутства за вежбе евакуације и игре улога (средства за комуникацију) како би се припремило за потребе угрожених циљних група током катастрофа.

4. Унапређење управљања катастрофама и приправности за старију популацију у ЕУ – Пројекат PrepAGE

Пројекат *PrepAGE* (2014 - 2016) фокусирао се на **потребе рањивих група међу старијим особама током катастрофа** (укључујући оне са смањеном покретљивошћу или потребама за додатном негом). Пројекат се бавио начинима на које старије особе могу представљати **ресурс за подршку једни другима и свим старосним групама**, током фаза циклуса управљања катастрофама. Резултат пројекта је прослеђен радницима геријатријске здравствене неге и социјалне заштите, организацијама надлежним за помоћ у катастрофама и приправност за катастрофе, као и креаторима политика. Пројекат *PrepAGE* је суфинансирао Финансијски инструмент ЕУ за цивилну заштиту, а имплементиран је у сарадњи са друштвима Црвеног крста у Аустрији, Бугарској, Хрватској, Летонији и Великој Британији, као и Универзитетом у Инсбруку. Према студији, проблеми и потребе старије популације током катастрофа могу се груписати на следећи начин:

- Невидљивост старијих особа, дискриминација и недостатак заштите, недостатак финансијске подршке,
- Потреба за додатним здравственим ресурсима и подршком, адекватним објектима и доступним дистрибутивним местима, као и прилагођеним режимима исхране,
- Повећан ризик од стреса током ванредних ситуација и додатне потешкоће код евакуације,

- Недостатак адекватних система упозорења за старије особе,
- Низак ниво припремљености међу старијим особама и органима који брину о старијој популацији.

Ови изазови су повезана са рањивошћу старијих особа, њиховим ниским социјалним статусом и генерално ниским нивоом приправности за смањење ризика од катастрофа међу организацијама које брину о њима. Да би се идентификовале ове потребе и подигла свест, у партнерским земљама је током пројекта одржано пет обука у заједници. Резултати су **објављени у Водичу** који резимира лекције из обуке и пружа **практична знања и препоруке** како би организације самостално спроводиле такву обуку.

Зашто је ово пример добре праксе?

Комуникација прилагођена потребама специфичних циљних група старијих особа.

Постојећи родни односи показали су да групе старијих особа нису биле довољно видљиве током целог циклуса ванредне ситуације.

Припремљен је водич за подршку организацијама које брину о старим особама током катастрофа.

5. Подстицање интересовања младих жена за науку – Девојке на леду Аустрија

Девојке на леду Аустрија⁷¹ је експедиција у којој се младим женама између 15 и 17 година пружа прилика да истраже алпске глечере Тирола, под надзором научника, уметника и горских водича. Циљ је побудити радозналост и интересовање младих жена за природне науке, открити везу између уметности и науке, разбити традиционалне родне улоге и ојачати њихово поуздање у сопствене физичке способности у опуштеном окружењу. Кроз различите активности, учеснице проширују своје знање о глечерима, алпским пејзажима, времену, клими и климатским променама, током једнонедељног кампа међу глечерима.

Активност је осмишљена на основу америчке иницијативе „Инспиративне експедиције за девојке“ (*“Inspiring Girls Expeditions”*), која има за циљ:

- Повећати учешће и диверзитет жена у области науке, уметности и рекреације на отвореном, подстицати ставове који негују подршку и инклузивност у научним заједницама, као и у заједницама љубитеља природе.
- Подстицати самопоуздање младих жена у њихове физичке, интелектуалне и лидерске способности, истовремено стварајући доживотне заговорнице геонауке и заштите дивљине.
- Подржати мрежу за научнике, уметнике и водиче на почетку њихове каријере, сталним пружањем прилика за развој и сарадњу.

71 Girls on Ice Austria, <https://www.inspiringgirls.org>.

Седиште иницијативе је на Државном универзитету Орегон у Корвалису, са огранцима на Аљасци, у Колораду, Канади, Швајцарској и, онедавно, у ЕУ, коју представља Аустрија.

Зашто је ово пример добре праксе?

Подстиче укључивање младих жена у науку о животној средини.

Подржава међусекторско умрежавање младих стручњакиња.

Омогућава будућим стручњакињама да стекну практично искуство у изазовним природним окружењима.

Активности са транснационалном димензијом

примери који се спроводе у више од једне европске земље или се финансирају из транснационалних фондова

6. Тражење података разврстаних по роду у документацији о ванредним догађајима – EXTEND – Аустрија

Пројекат *EXTEND*⁷² садржи преглед постојећих стандардизованих метода анализе након ванредних догађаја у виду екстремних падавина у Аустрији, као и надлежних органа власти, укључујући локалне власти, осигуравајућа друштва, инфраструктурне провајдере, истраживачке институте и хитне службе (ватрогасне јединице, Црвени крст, итд.). Овај преглед је проширен на суседне земље немачког говорног подручја у алпском региону (Швајцарска, Немачка и Италија), што је омогућило да се идентификују главни поводи сваке анализе након ванредног догађаја: надокнада финансијских губитака, статистика штете, дубинско разумевање трендова, процеса или метеорологије, знања за процесе планирања (мапе опасности, мере за ублажавање) и детаљна документацију за операције помоћи у катастрофама.

Према студији, врло ретко се прикупљају подаци о социјалним аспектима, укључујући старост, род, приходе или социјалне везе погођеног друштва који могу да умање последице природних непогода, као ни подаци разврстани по роду. На основу међународних примера добре праксе, пројекат потенцира важност и додатну вредност разумевања међудејства ових аспеката. Један од исхода пројекта био је израда обрасца ради унапређења до-

72 Wernhart et al. 2018.

кументације о ситуацији након поплава и праћења друштвених изазова током ванредних ситуација (Слика 4). Пројекат је имао за циљ да допринесе бољем разумевању реакција и одговора заједнице на природне непогоде. Активности је спровео интердисциплинарни пројектни тим са Универзитета за природне ресурсе и животне науке у Бечу, а финансирани су их, у оквиру програма *StartClim2017*, Савезно министарство пољопривреде, регија и туризма, аустријско Савезно министарство образовања, науке и истраживања и савезна држава Горња Аустрија.

Образац анкетног листа „Људи“ – пројекат EXTEND			
	Ниво	Тема	Фактори
Пажња, ови подаци су заштићени	Ниво 1	Основни подаци	Род
			Старост
			Приход
			Популација са посебним потребама
	Ниво 2	Подаци о аспектима социјалне рањивости	Демографски аспекти
			Социодемографски статус
			Својинска права и власничка структура
			Перцепција ризика
			Капацитети за борбу
			Здравствени проблеми
	Ниво 3	Психосоматска проблематика	Односи са непосредном околином
			Емотивни аспекти након догађаја
Психосоматски проблеми			
Повратак у нормалност, капацитет за одговор			
			Капацитет за прилагођавање

Слика 4: Предложени образац анкетног листа © Wernhart et al. 2018.

Зашто је ово пример добре праксе?

За анализу ситуације након ванредног догађаја израђен је стандардизовани образац који укључује податке разврстане по роду.

Информације о релевантности и сагледавању додатне вредности интегрисања социјалног аспеката у анализу након ванредног догађаја прослеђене су стручњацима из ове области.

7. Развој нових и иновативних алата за комуникацију ризика RiKoST – Италија, Аустрија

Међурегионални пројекат Италије и Аустрије „*RiKoST* – Стратегије комуникације ризика“⁷³ има за циљ **побољшање стратегија комуникације ризика и развој нових и иновативних алата за комуникацију ризика**. Пројекат укључује три партнера: Агенцију за цивилну заштиту аутономне покрајине Болцано (Италија), истраживачки центар *Euras* (Италија) и локалну управу Корушке (Аустрија). Основна идеја пројекта је да комуникација ризика мора бити прилагођена потребама специфичних циљних група, нпр. различитим старосним групама, како би била ефикасна и подржала информисање о ризицима. Ове групе често имају различите перцепције ризика и користе различите изворе информација. Пројекат се спроводи у одабраним пилот општинама у Јужном Тиролу (Италија) и Корушкој (Аустрија).

У оквиру одабраних пилот општина спроведено је истраживање како би се утврдило знање о природним непогодама, комуникацијским навикама (канални информација који се користе, извори информација у које се има поверење) и комуникацијским потребама различитих старосних група.

Повратне информације добијене од младих испитаника у Јужном Тиролу (18-29 година) су сумиране у наставку:

- Више младих испитаника навело је да не зна за постојање мапе природних опасности (43%) у поређењу са просеком међу осталим старосним групама (27%)

⁷³ Информације о пројекту на: <https://afbs.provinz.bz.it/>.

- Млади испитаници чешће су одговарали да не знају да ли су у њиховој општини потребне додатне мере заштите
- Млади испитаници чешће добијају информације са интернета
- Млади испитаници, као и старији грађани (+70 година), наводе родбину и пријатеље као изворе информација о природним опасностима
- Млади испитаници сматрају да је одговарајућа обука становништва, породица и школа важан корак ка суочавању са ризичним ситуацијама

На основу ових резултата осмишљене су **активности прилагођене младима** и спроведене у школама (Слика 5). Током активности, ученицима је подељена штампана мапа природних опасности њихове општине и објашњене су им различите природне опасности и концепти везани за ризик. Ученици су такође могли да лоцирају своју кућу на мапи, утврде да ли се налази у опасној зони и постављају питања о томе како они и њихове породице могу да се припреме за природне непогоде. Врхунац вежбе, који је примљен са одушевљењем, биле су **ЗД наочаре са којима су могли да гледају видео снимак виртуелне реалности који симулира могуће последице природних непогода**.

Слика5: Школске активности у Јужном Тиролу. Све фотографије © Eurac Research, Bolzano, Italy.

Средства за истраживачки пројекат обезбедио је Међурегионални италијанско-аустријски програм финансиран од стране Европског фонда за регионални развој, у оквиру Споразума о грантовима ИТАТ3015.

Зашто је ово пример добре праксе?

Комуникационе стратегије су развијене да задовоље потребе групе младих између 18-29 година.

Посебно за младе израђени су курсеви обуке за подизање свести о природним непогодама, а смањење ризика од катастрофа је унапређено кроз интерактивне алате.

8. Комуникација са младима ради повећања свести о ризику на локалном нивоу – вежбе играња улога и симулације за столом – Аустрија

У оквиру Европске стратегије за алпски регион (ЕУСАЛП), Акциона група 8 има за циљ да унапреди управљање ризику у контексту климатских промена. Међу различитим активностима, **вежбе играња улога и симулације за столом** за младе (Слика 6) осмишљене су у сарадњи аустријске агенције за Контролу и заштиту од бујица и поплава (ВЛВ) и агенције за комуникације специјализоване за управљање кризама (*Clavis*)⁷⁴. Иницијатива је била део комуникацијских активности ВЛВ-а, одељења аустријског савезног Министарства пољопривреде, региона и туризма. Главна идеја ове текуће иницијативе је да се повећа свест о ризику од природних непогода и смањењу ризика од катастрофа на локалном нивоу.

Слика 6: Вежбе играња улога и симулације за столом © Clavis

Вежба играња улога „управљање природним непогодама“ осмишљена је за аустријске **ученике узраста од 14-19 година**. Активност се одвијала на неколико локација, укључујући и Тирол, где је окупило 42 ученика који похађају Техничку школу за грађевинарство и дизајн, као и стручњаци за природне непогоде (мушкарци и жене) и професионални модератори кризног комуницирања. Уводна излагања стручњака на тему природних непогода пружила су увид у стање природних опасности на локалном нивоу, надлежне органе, ефективне политике и могућности финансирања. Ученици су добили задатак да развију и договоре мере одговора на природне непогоде кроз дискусије у малим групама. Стручњаци су деловали као посматрачи, пружајући техничке информације, не мешајући се у избор мера за смањење ризика од катастрофа. Тимови су представили своје заједничке резултате широј публици, након чега је уследила сесија повратних информација у којој су учествовали стручњаци и представници локалних власти. Опште гледано, ученици су осмислили веома техничке приступе, због чега ће циљ будућих радионица бити да понуди више примера интегрисаног управљања природним непогодама.

Ученици су показали висок степен ангажованости, посебно у вишим разредима. Групни рад који је укључивао различите узрасте отворио је нове могућности за плодну дискусију. Постојало је велико интересовање за ову тему, посебно међу ученицима техничке школе, јер су упознати са техничким аспектима инжењеринга планинских ризика и СРК. Информације о иницијативи пренете су осталим ученицима и представницима регионалних медија.

Зашто је ово пример добре праксе?

Побољшава практично знање ученика техничких школа о СРК кроз вежбе симулације за столом.

Развијени су курсеви обуке за младе са циљем подизања свести о карактеристикама природних непогода и смањењу ризика од катастрофа.

Активности са националном димензијом

Примери који се спроводе или финансирају из националних фондова

9. Подизање свести и повећање видљивости жена које се баве истраживањем и технологијом у Аустрији

Иницијативом *FEMtech*, аустријско Савезно министарство за климатску акцију, животну средину, енергију, мобилност, иновације и технологију (БМК) **подржава жене које се баве истраживањем и технологијом и промовише једнаке могућности** у индустријском и недипломском истраживању на универзитетима примењених наука. Основна идеја је подршка женама у области иновација и технологије, и стварање подстицајног окружења у индустријским и пројектним истраживањима, које погодује потребама и жена и мушкараца. Повећањем доприноса жена и унапређењем њиховог професионалног положаја у овим установама, *FEMtech* настоји да ослободи иновативни потенцијал жена стварањем једнаких могућности за жене и мушкарце у друштву у целини.

Зашто је ово пример добре праксе?

Има за циљ да повећа учешће жена и девојчица у истраживању и иновацијама.

Унапређује јавни дискурс о друштвеним улогама и односима моћи.

Повећава видљивост стручњакиња и нуди платформу за повезивање.

Настоји да промовише родно осетљиве политике.

Да би се постигао овај циљ, текуће активности укључују базу података о стручњакињама, онлајн представљање стручњакиње месеца (интервју, слике, видео) и редовне састанке за умрежавање и пренос знања⁷⁵.

Слика 7: Геодеткиња у аустријским Алпима

⁷⁵ FEMtech.at. ВМК – Аустријско савезно министарство за климатску акцију, животну средину, енергију, мобилност, иновације и технологију, 2020.

10. Увођење родне равноправности у немачку Агенцију за животну средину – Немачка

Завршни извештај интерног пројекта немачке Агенције за животну средину (УБА) „Родни односи и одрживост“⁷⁶ наводи изазове као и **низ кључних покретача успешног увођења родне равноправности**. У њему се каже:

- Како би се успоставили нови приступи у организацији, корисно је ако се појединци већ идентификују са темом и могу деловати као лидери нових размишљања.
- Менаџмент треба да активно подржи увођење родне равноправности
- Увођење родне равноправности није могуће без колективног труда и промена у постојећим процедурама.
- Увек постоје добре прилике за увођење родне равноправности, као што су оне повезане са скорим реструктурирањем, усвајањем нових програма, унутрашњом реорганизацијом компаније, итд.
- Посебно су корисни примери добре праксе из других сектора како интегрисање родне перспективе може дати додатну вредност. Међутим, такве доказе није увек лако прибавити.

Поред тога, пројекат УБА „Северозапад2050“ (*“nordwest2050”*) представља пример где је увођење родне равноправности интегрисано у истраживачки пројекат у области праксе као иновативни елемент. Пројекат је имао за циљ да повећа способност региона Бремен-Олденбург у Немачкој да се суочи

⁷⁶ Umweltbundesamt 2017.

са климатским променама и примени мере у процесима регионалног планирања и развоја. У сарадњи са регионалним актерима, развијена је, тестирана и документована „**мапа пута промене**“ која се односи на иновације у прилагођавању климатским променама у кључним привредним секторима северозападног региона Немачке. Поред тога, спроведена је **родна анализа утицаја запошљавања**, а препоруке о родној једнакости су формулисане као „**Секторска мапа пута родне равноправности**“. Међутим, истраживачи описују сам процес – како унутар истраживачке мреже, тако и у разговорима са спољним актерима – као тежак. Важност свепрожимајуће димензије родне правде морала се стално изнова бранити. Позитиван исход који је уочио пројектни тим је да је кроз овај процес дискусије повећана пажња посвећена увођењу родне перспективе⁷⁷.

Зашто је ово пример добре праксе?

Представља родну анализу стања у запослености у том региону.

Идентификује кључне покретаче за успешно увођење родне равноправности.

⁷⁷ Metropolregion Bremen-Oldenburg im Nordwesten e.V. und Sustainability Center Bremen 2016.

11. Подршка равнотежи између пословног и приватног живота и решавање недовољне заступљености жена на ИКТ тржишту рада – Пољска

Још један европски пример је иницијатива „Девојчице инжењерке и девојчице научнице“ (*“Girls as Engineers and Girls Go Science”*), која се спроводи у Пољској и има за циљ да привуче више жена у сектор информација, комуникација и технологије (ИКТ). Пројекат, који траје од 2001. године, вођен је снажном потребом да се више стручњака ангажује у овом брзорастућем и економски важном сектору. Ова иницијатива има за циљ да **представи техничке и инжењерске студије ученицама средњих школа** путем организовања менторских програма, техничких кампова или волонтерских кампања, као и промовисањем потенцијалних дугорочних предности каријере у било којој од ИКТ професија. Због широке употребе дигиталних технологија у управљању природним непогодама, активније укључивање жена допринеће уродњавању смањења ризика од катастрофа.

Активности које су уведене ради **усклађивања пословног и породичног живота** укључују, на пример, флексибилно радно време или рад на даљину, финансијску подршку за бригу о деци и могућност довођења деце у канцеларију, подршку летњим камповима за децу и пакете здравственог осигурања са опцијом која обухвата чланове породице. Ове иницијативе се спровode под покровитељством министарстава науке и високог образовања, националног образовања, администрације и дигитализације, као и

рада и социјалне политике; владиног Повереника за једнакост, Завода за патенте и Омбудсмана. Последњих година сличне иницијативе су покренуте широм ЕУ⁷⁸.

Зашто је ово пример добре праксе?

Оснажује жене и девојке да се ангажују у ИКТ сектору .

Унапређено је образовање о увођењу родне равноправности путем обуке за младе жене.

⁷⁸ Европски институт за родну равноправност 2020.

12. Одавање признања женама у цивилној заштити – Грчка

Поводом Међународног дана жена, Извршни комитет грчке ватрогасне службе организовао је у марту 2018. године догађај у атинској општини Амарусион **у част жена које раде у области цивилне заштите**⁷⁹. Током догађаја одржане су презентације и говори о различитим темама, укључујући рањивост жена на опасности од природних непогода, женама у ватрогасним јединицама и женама спаситељкама. Ватрогаскињама су уручене награде.

Овом приликом припремљена је важна презентација која приказује родну статистику (види слику 8). Подаци показују да жене чине 4,9% основног особља у ватрогасним јединицама, а ватрогаскиње заузимају само 13,4% руководећих позиција. Најмање 75% њих су мајке, а 36,4% има факултетску диплому. Овај догађај који је подржала атинска општина Амарусион, Грчка, значајно је допринео видљивости ватрогаскиња и жена запослених у области цивилне заштите.

Зашто је ово пример добре праксе?

Има за циљ да повећа учешће жена и девојчица.

Родни односи постају видљиви.

Повећана видљивост жена у СРК.

⁷⁹ http://www.epayps.gr/2018/03/blog-post_4.html, приступљено 12.3.2020.

13. Интегрисање родне перспективе у климатске промене – Немачка

Пројекат *GenderNETCLIM* имао је за циљ да пренесе додатна знања о значају **родних димензија за ублажавање и прилагођавање климатским променама**⁸⁰, те на тај начин допринесе успостављању приступа и концепата родне равноправности. Резултат пројекта је **Приручник о једнаким могућностима у климатским променама** који нуди полазишта која повезују климатске промене и род. Приручник даје 12 кључних порука (такође доступних на енглеском) о једнаким могућностима у климатским променама, заснованих на дискусијама које су се водиле током неколико одржаних радионица и током конференције „Климатске потребе се мењају: Подстицање потенцијала родних истраживања“. Догађај је окупио стручњаке из области климатских промена и родне равноправности, а одржан је 2016. године у Берлину, Немачка⁸¹. Други део Приручника приказује везу између родних аспеката и климатских тема у областима енергетике, грађевинарства, просторног планирања, исхране, мобилности и здравља. Најпре су објашњени релевантни чиниоци, примене политика и међузависности између сваке области с једне, и родних аспеката прилагођавања климатским променама, с друге стране. Затим су понуђена усмеравајућа питања и примери добре праксе који нуде предлоге за родно осетљиво планирање и имплементацију мера. Предложена усмеравајућа питања су, на пример:

- Да ли се стручњаци за род редовно ангажују?
- Које циљне групе су обухваћене планираним мерама? Која су сазнања доступна о њиховим мотивима, потребама за информацијама и могућностима деловања?

80 Доступно само на немачком, Weller et al. 2016.

81 Универзитет у Бремену, 2016.

Зашто је ово пример добре праксе?

Израђен је приручник који нуди полазишта која повезују климатске промене и род у различитим пројектима.

Наглашена је важност родних димензија за ублажавање климатских промена и прилагођавање климатским променама.

Трећи део Приручника фокусиран је на свеобухватна питања комуникације, рада и учешћа. Публикација се завршава поглављем о потреби даљих истраживања и препорукама за политичку и практичну имплементацију. **Приручник се може користити приликом израде пројекта како би се осигурао родно осетљив приступ.** Финансирало га је немачко Савезно министарство за образовање и истраживање, а спровео га је Артек центар за истраживање одрживости Универзитета у Бремену, у сарадњи са мрежом *GenderCC* – Жене за климатску правду⁸².

82 www.gendercc.net.

14. Прикупљање података у подручјима погођеним поплавама о родним разликама у вези са ризиком, спасавањем и повратком – Србија

Мисија ОЕБС-а у Србији подржала је мрежу Архус центара у спровођењу пилот студије у којој се процењују информације прикупљене путем разговора са становништвом како би се проценио утицај поплава из родне перспективе⁸³. У мају 2014. године Србију је погодила катастрофална поплава у којој је живот изгубила 51. особа, евакуисано је 32.000 људи и проузрокована је огромна штета. Циљ истраживања је био да се идентификују и документују родно специфичне разлике у свим фазама катастрофе. Према студији, заједнице су биле неприпремљене да одговоре на ванредну ситуацију и изненадну евакуацију. Међутим, **мушкарци који су служили војни рок били су у предности у односу на жене, јер **су имали предзнања и обуку за ванредне ситуације, спасавање и евакуацију**. Мушкарци су такође били у предности јер су **поседовали чамце**, више су **ангажовани у активностима заштите од поплава и спасавања** и имали су **већи приступ информацијама**. Насупрот томе, жене су углавном биле саме или са децом у време поплава, без претходне обуке или вештина за ванредне ситуације. Већину жена су евакуисали спасилачки тимови или комшије и биле су активније у пружању помоћи жртвама поплава смештеним у прихватним центрима. Како се наводи у студији, **најугроже-****

83 Баћановић 2015.

није групе током поплава биле су **старије особе, особе са инвалидитетом, самохране мајке и жене које су живеле саме**. Пилот студија је такође установила да недостају подаци разврстани по роду који се односе на учешће жена у управљању ванредним ситуацијама и расподели помоћи током фазе повратка и реконструкције. Исти налази су поткрепљени опсежном студијом која је укључивала 2500 интервјуа спроведених међу погођеним становништвом и волонтеркама⁸⁴.

Налази овог истраживања требали су да допринесу **унапређењу родно осетљивих политика** у Сектору за ванредне ситуације. Такође је примећено да су жене активни учесници у хуманитарним активностима након природних непогода и да могу бити драгоцен извор информација о потребама погођених заједница. Поред тога, још је важније да **медији препознају жене као активне учеснике**, а не као жртве у ванредним ситуацијама. Да би се **унапредиле вештине новинара у извештавању у ванредним ситуацијама**, Мисија ОЕБС-а у Србији, у сарадњи са Повереником за заштиту равноправности, подржала је израду приручника за медијско извештавање у ванредним ситуацијама⁸⁵.

Зашто је ово пример добре праксе?

Прикупљени су разврстани подаци како би се документовале родне разлике у вези са поплавама.

Постале су видљиве родне улоге пре, током и после ванредне ситуације.

Налази су иницирали промене политике у другим секторима надлежним за управљање ванредним ситуацијама.

Развијен је алат за побољшање родно осетљивог медијског извештавања.

84 Цветковић et al. 2018

85 Јанковић et al. 2017.

Активности са локалном / регионалном димензијом

Примери који се фокусирају на локални/регионални ниво

15. Прикупљање података о утицају на жене шумских пожара из 2007.године – Грчка

Грчки **средњошколци** из Пиргоса у округу Илија, спровели су истраживање како би утврдили утицај на жене шумских пожара који су избили 2007. године ⁸⁶. У августу 2007. године, због суше, високих температура и вероватно подметања, у пелопонеском округу Илија избили су шумски пожари. Било је 49 људских жртава. Штета је забележена на подручју које се простира на 243.718 хектара маслињака (4,2 милиона стабала маслина) и 21.049 хектара винограда. Поред осталих усева, уништено је више од 30.000 животиња. Што се тиче деградације животне средине, 2.230.399 хектара је постало подложно ерозији, а 22,3% подручја заштићене природе је изгорело.

Према истраживању, **искуство природне непогоде и опоравка од ње код жена и мушкараца било је различито**. На први поглед, **шумски пожари су директно утицали на приходе и стопу запослености** погођеног становништва. Међутим, незапосленост жена била је већа (27,6%) него код мушкараца (19,5%). Штавише, велики проценат жена је **трајно расељен** из погођених подручја и остао без могућности запослења. За погођене становнике млађег узраста, вероватноћа **стварања нових породица била је мала**. Стопа венчања је смањила, становништво је опало, а тренд ће се највероватније наставити ако се становницима не дају подстицаји да остану у том крају. Како је узгој маслина опадао, потражња за берачима маслина, углавном женама ангажованим у зимском периоду, нагло се смањи-

86 <https://iliafire2gel.wordpress.com/>, приступљено 12.3.2020.

ла. Исто се десило кад је реч о пчеларству и сакупљању смоле. Поред тога, због смањења сточног фонда, жене су престале да раде у малим погонима за прераду млека и производњу сира, чиме су **изгубиле значајан део прихода**. Примећено је да жене које су наставиле да се баве пољопривредом и сточарством играле још вишестранију улогу, јер се њихово учешће у **тешким и напорним пољским пословима удвостручило, што је довело до веће стопе незгода**.

Зашто је ово пример добре праксе?

Прикупљени су родно разврстани подаци о утицају шумских пожара на жене.

Родне улоге указују на чињеницу да жене чешће зависе од сезонских пољопривредних послова и стога су више погођене уништавањем природних ресурса.

16. Процена родних аспеката у стратегијама и политикама – GIACLIM – Аустрија

Истраживачки пројекат *GIACLIM*⁸⁷ фокусирао се на студију случаја дебритног тока који се догодио 2012. године у Ст. Лорензену у Палтенталу, делу општине Трибен у Штајерској, Аустрија. Ова студија случаја је коришћена за тестирање метода, инструмената и приступа који се могу користити у процени родног утицаја на локалном и ужем регионалном нивоу у Аустрији.

Истраживање је проценило како друштвени контекст, укључујући род, старост и социоекономски статус, утиче на понашање појединца у борби са природним непогодама. На основу стручних интервјуа, разговора са становништвом, као и збирке просторних карактеристика типова становања и планирања коришћења земљишта, истраживање је показало различите начине на које се жене и мушкарци, млади и стари, суочавају са догађајима током различитих фаза управљања ризиком. Резултати показују да:

- Претходно искуство са природним непогодама уско је повезано са ранијим запослењем и волонтирањем у сектору за ванредне ситуације. Вероватније је да ће мушкарци имати користи од овог искуства и самим тим боље одреаговати на информације које се путем ових канала лакше и неформалније преносе.
- Већа је вероватноћа да ће жене бити припремљене за евакуацију пре догађаја и могућих будућих ванредних ситуација.
- Становници су препознали „стереотипну“ поделу рада, где су мушкарци више одговорни за физички рад, а жене за негу и рад на задовољењу основних потреба.

87 Damyanovic et al.; Weber 2015.

- Старије особе – у поређењу са младим породицама – имале су мање проблема са улагањем у радове на реконструкцији, јер су могле да црпе из уштеђевине.

Резултати истичу да родно осетљив приступ доводи до диференциранијих и детаљнијих сазнања о перцепцији ризика, капацитетима за борбу и рањивостима.

Зашто је ово пример добре праксе?

Прикупљени су подаци разврстани по роду и друштвеним последицама изазваним ванредном ситуацијом.

Документовани су родни односи и капацитети током природних непогода.

Закључак и даљи кораци

Већина политика ЕУ полазе од становишта да укључују родно осетљиве приступе смањењу ризика од катастрофа. Упркос тим напорима, ова тема још увек није свеобухватно преточена у националне документе и праксу. Иако је постигнут значајан напредак у признавању потребе за промовисањем родне перспективе у управљању ризицима од катастрофа, примери прикупљени у овој публикацији показују да су неопходни даљи напори на свим нивоима (локалном, регионалном, националном), широм ЕУ.

Прикупљање и размена иновативних приступа који јачају отпорност заједнице кроз родно одговорно смањење ризика од катастрофа, нуди начине за предузимање даљих корака и подиже свест о овом питању међу практичарима, истраживачима и креаторима политика.

Да би се осигурао дугорочни проактивни приступ смањењу ризика од катастрофа који се може прилагодити утицајима повезаним са климатским променама, неопходно је дубоко разумевање неједнакости у друштву. Интегрисање родно осетљивог доношења одлука, учешћа и смањења ризика од катастрофа на националном, регионалном и локалном нивоу је кључни корак напред у правцу одрживе будућности.

Ова публикација нуди списак даљих корака за укључивање рода у смањење ризика од катастрофа (Табела 2, листа није свеисцрпна):

Табела 2: Резиме кључних тема и порука

Кључне теме	Кључне поруке	Примери
Подаци	<ul style="list-style-type: none">Постоји потреба за стандардизованим системом прикупљања података разврстаних по роду како би се открили изазови, неједнакости и несразмерне последице повезане са природним непогодама.	6 15
Приступ	<ul style="list-style-type: none">Приступ подацима о смањењу ризика од катастрофа мора бити обезбеђен за све маргинализоване или рањиве групе, узимајући у обзир њихове посебне потребе и карактеристике (језик, ниво образовања, приступ технологији, физичке сметње).	3 7
Повећање учешћа жена	<ul style="list-style-type: none">Стратегије за смањење ризика од катастрофа треба да подрже приступ који обухвата целокупно друштво, те омогуће и подстакну родно уравнотежено учешће у доношењу одлука и СРК активностима.Потребно је ојачати и промовисати учешће жена у доношењу одлука које се односе на смањење ризика од катастрофа.	11
Родни односи	<ul style="list-style-type: none">Потребно је истражити родне односе како би се разумели дубоки узроци рањивости на природне непогоде.	12 14 16

Кључне теме	Кључне поруке	Примери
Размена и видљивост	<ul style="list-style-type: none"> • Успостављање мрежа и комуникација међу женама које раде у области СРК је предуслов за повећање видљивости постојећих неједнакости и изазова. Стога, то може помоћи у искорењивању неједнакости. • Подела научених лекција и примера добре праксе из пројеката и иницијатива са родно одговорним приступима – укључујући примере у контексту прилагођавања климатским променама - пружа могућности да се искористе виталне синергије обе области. 	1 2

Кључне теме	Кључне поруке	Примери
Интегри- сање родне димензије	<ul style="list-style-type: none"> • Како Оквир из Сендаја тако и Циљеви одрживог развоја стреме ка постизању родне равноправности и увођењу родне перспективе. Сада је време да се речи преточе у дело. • Државама чланицама ЕУ још увек недостају родно одговорне политике и програми смањења ризика од катастрофа на националном нивоу. • На нивоу политике, ЕУ и њене државе чланице настоје да промовишу родну равноправност и увођење родне перспективе, али још увек постоји потенцијал за побољшање примене смањења ризика од катастрофа у пракси. • Да би се осигурала родна равноправност и увођење родне перспективе, државе чланице ЕУ треба да промовишу родно одговорне стратегије и програме за смањење ризика од катастрофа. • Родна питања су важна у свим фазама управљања ванредним ситуацијама – пре, током или након катастрофе. Жене, мушкарци, девојчице и дечаци су често несразмерно и неједнако погођени катастрофама. Постоји јака веза између родне равноправности и отпорности заједнице на утицај катастрофа. • Род треба да подразумева мушкарце, жене, девојчице, дечаке и родно различите људе у заједници. Важно је циљано обухватити све маргинализоване групе, укључујући особе са инвалидитетом и старије особе. 	9 10 13

Кључне теме	Кључне поруке	Примери
Образовање	<ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="362 236 921 340">• Треба подићи и ојачати свест стручњака, политичара, медија и јавности о вези између рода и смањења ризика од катастрофа. <li data-bbox="362 372 921 552">• Треба развити програме образовања и обуке за жене и друге маргинализоване групе са циљем њиховог оснаживања у различитим аспектима смањења ризика од катастрофа (индивидуалном професионалном или нивоу управљања). <li data-bbox="362 583 921 763">• Подстаћи и подржати младе жене да студирају и остваре каријеру у дисциплинама које се односе на смањење ризика од катастрофа (нпр. природне науке, инжењеринг, планирање и пракса у ванредним ситуацијама, управљање). 	4 5 8

Листа слика и табела

Слика 1: Генерална скупштина <i>we4DRR</i>	39
Слика 2: Пример дијаграма просечне расподеле времена – Данас и жељена будућност, © OnSTAGE 2020	42
Слика 3: Изложба “OnSTAGE” 2020 © BOKU, Vienna	42
Слика 4: Предложени образац анкетног листа © Wernhart et al. 2018 .	51
Слика 5: Школске активности у Јужном Тиролу. Све фотографије ©Eurac Research, Bolzano, Italy.	53
Слика 6: Вежбе играња улога и симулација за столом © Clavis	55
Слика 7: Геодеткиња у аустријским Алпима	59
Слика 8: Статистика о женама у ватрогасним јединицама, Грчка	64
Табела 1: Теме са циљем интегрисања рода у СРК	28
Табела 2: Резиме кључних тема и порука	75

Референце

1. APCC (2014): Austrian assessment report 2014) (AAR14). With assistance of Helga Kromp-Kolb, Nebojsa Nakicenovic, Karl Steininger, Andreas Gobiet, Herbert Formayer, Angela Köppl et al. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
2. Баћановић, Вишња (2015): Родна анализа утицаја поплава у Србији у 2014. години. Организација за европску безбедност и сарадњу, прегледано 9.5.2016.
3. BMK - Federal Ministry Republic of Austria, Climate Action, Environment, Energy, Mobility, Innovation and Technology (Ed.) (2020): Femtech's Database of Female Experts. FEMTECH. Доступно на <https://www.femtech.at/en/femtechs-database-female-experts>, прегледано 29.11.2020.
4. BMLRT (Ed.) (2017): The Austrian strategy for adaptation to climate change. Part 1 - Context. the Federal Ministry of Agriculture, Regions and Tourism (BMLRT) (ISBN 978-3-903129-46-7), ажурирано 13.10.2017.
5. Chineka, Jestina; Musyoki, Agnes; Kori, Edmore; Chikoore, Hector (2019): Gender mainstreaming: A lasting solution to disaster risk reduction. *Jàmbá: Journal of Disaster Risk Studies*, 11(3). DOI: 10.4102/JAMBA.V11I3.723.
6. Council of Europe - Centre of expertise for good governance (Ed.) (2020): ReBuS - Resilience Building Strategies. Toolkit. Institute of International Sociology of Gorizia. Доступно на <https://rm.coe.int/0900001680a0700f>, ажурирано 8.12.2020.
7. Council of the European Union (7.12.2015): Equality between women and men in the field of decision making-Council Conclusions. 14325/15.
8. Council of the European Union (10.12.2018): Women, Peace and Security, revised 15086/18. Source: Council of the European Union. In: RELEX.1.C.
9. Cvetković, Vladimir; Roder, Giulia; Öcal, Adem; Tarolli, Paolo; Dragičević, Slavoljub (2018): The Role of Gender in Preparedness and Response Behaviors towards Flood Risk in Serbia. In *IJERPH* 15 (12), p. 2761. DOI: 10.3390/ijerph15122761.

10. Damyanovic, D.; Fuchs, B.; Reinwald, F.; Pircher, E.; Alex, B.; Eisl, J. et al.: StartClim2013F-Final report.
11. Doocy, S.; Daniels, A.; Murray, S.; Kirsch, T. D. (2013): The human impact of floods: a historical review of events 1980-2009 and systematic literature review. In *PLoS currents* 5. DOI: 10.1371/currents.dis.f4deb457904936b07c09daa98ee8171a.
12. EC (Ed.) (1998): Council Regulation (EC) No 2836/98. on integrating of gender issues in development cooperation. Official Journal of the European Communities (L 354/5, I).
13. EFDRR (2020): European Forum for Disaster Risk Reduction 2015-2020 Roadmap for the Implementation of the Sendai Framework. Доступно на https://www.preventionweb.net/files/48721_efdrroadmap20152020anditsactions20.pdf, ажурирано 8.12.2020.
14. EIGE (2016): Gender in environment and climate change. Edited by The European Institute for Gender Equality (EIGE). Luxembourg. Доступно на <https://eige.europa.eu/publications/gender-environment-and-climate-change>.
15. EU: Regulation (EU) No 1381/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on establishing a Rights, Equality and Citizenship Programme for the period 2014 to 2020. Source: Official Journal of the European Union, L 354/62 2013.
16. EU (2014): Regulation (EU) No 375/2014 of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014: establishing the European Voluntary humanitarian Aid Corps. (EU Aid Volunteer initiative). Source: Official Journal of the European Union, L122/1.
17. EUR-OPA (2020): European and Mediterranean Major Hazards Agreement. Gender Equality and EUR-OPA Major Hazards Agreement Achievements and Next Steps. Доступно на <https://rm.coe.int/09000016808eaeae>, ажурирано 8.12.2020.
18. European Commission (Ed.) (2013): Gender Age Marker Toolkit. Доступно на https://ec.europa.eu/echo/files/policies/sectoral/Gender-AgeMarker_liens_bd_2014.pdf, прегледано 3.12.2020.
19. European Commission (Ed.) (2018): EU Gender Action Plan II-Gender equality and women's empowerment: Transforming the lives of girls and women through EU external relations 2016-2020. Annual Implementation report 2018.

20. European Commission (Ed.) (2020): Striving for a union of equality. The gender equality strategy 2020-2025. Доступно на https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/aid_development_cooperation_fundamental_rights/gender_equality_strategy_factsheet_en.pdf, прегледано 24.11.2020.
21. European Commission (25.11.2020): Joint Communication to the European Parliament and the Council EU Gender Action Plan (Gap) Iii – An Ambitious Agenda for Gender Equality and Women’s Empowerment in EU External Action, revised {SWD(2020) 284 Final. Доступно на https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/join_2020_17_en_final.pdf, прегледано 8.12.2020.
22. European Commission (2007): Directive on the assessment and management of flood risks. European Flood Directive, revised 2007/50/EC.
23. European Institute for Gender Equality (Ed.) (2020): Gender Statistics Database. Доступно на <https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs>, прегледано 29.11.2020.
24. Government Offices of Sweden (Ed.) (2016): The Swedish Government’s action plan to implement Women, Peace & Security. Sweden’s National Action Plan for the implementation of the UN Security Council Resolutions on Women, Peace and Security 2016–2020. Доступно на <https://www.government.se/49ef7e/contentassets/8ae23198463f49269e25a14d4d14b9bc/swedens-national-action-plan-for-the-implementation-of-the-united-nations-security-council-resolutions-on-women-peace-and-security-2016-2020-.pdf>, ажурирано и објављено 10.5.2016.
25. Groeve, Tom de; Poljansek, Karmen; Ehrlich, Daniele (2013): Recording disaster losses. Recommendations for a European approach. Edited by European Commission. Joint Research Centre; Institute for the Protection and the Security of the Citizen. Luxembourg (EUR, Scientific and technical research series).
26. International Maritime Rescue Federation (Ed.): Women in SAR initiative. Доступно на <https://www.international-maritime-rescue.org/Pages/News/Category/womeninsar>, прегледано 10.12.2020.
27. IPCC (2012): Managing the Risks of Extreme Events and Disasters to Advance Climate Change Adaptation. A Special Report of Working Groups I and II of the Intergovernmental Panel on

Climate Change. With assistance of Field, C.B., V. Barros, T.F. Stocker, D. Qin, D.J. Dokken, K.L. Ebi, M.D. Mastrandrea, K.J. Mach, G.-K. Plattner, S.K. Allen, M. Tignor, and P.M. Midgley (Hrsg.). UK and New York, NY, USA: Cambridge University Press, Cambridge.

28. Јанковић, Бранкица; Срдић, Милан; Баћановић, Вишња (2017): Медији, род и извештавање у ванредним ситуацијама. Приручник за новинаре и професионалце који се баве извештавањем о поплавама. Београд: Мисија Организације за европску безбедност и сарадњу у Србији. Доступно на <http://ravnopravnost.gov.rs/wp-content/uploads/2017/10/Prirucnik-Web-Srp.pdf>.
29. KIIL-NIELSEN, N. (2012): Report on Women and Climate Change European Parliament. Доступно на https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/ti_pubpdf_mh0216901enn_pdfweb_20170124144008.pdf, прегледано 3.12.2020.
30. Lewis, Nancy D. (2016): Sustainable development through a gendered lens: climate change adaptation and disaster risk reduction. In *Reviews on environmental health* 31 (1), pp. 97–102. DOI: 10.1515/reveh-2015-0077.
31. Metropolregion Bremen-Oldenburg im Nordwesten e.V. und Sustainability Center Bremen (Ed.) (2016): nordwest2050 – Perspektiven für klimaangepasste Innovationsprozesse in der Metropolregion Bremen-Oldenburg im Nordwesten. With assistance of Universität Bremen artec-Forschungszentrum Nachhaltigkeit. Доступно на <https://www.umweltbundesamt.de/themen/klima-energie/klimafolgen-anpassung/werkzeuge-der-anpassung/projekt-katalog/nordwest2050-perspektiven-fuer-klimaangepasste>, ажурирано 4.2.2016, прегледано 28.11.2020.
32. Pereira, S.; Diakakis, M.; Deligiannakis, G.; Zêzere, J. L. (2017): Comparing flood mortality in Portugal and Greece (Western and Eastern Mediterranean). In *International Journal of Disaster Risk Reduction* 22, pp. 147–157. DOI: 10.1016/j.ijdr.2017.03.007.
33. Plan International (Ed.) (2010): Child-Centred DRR Toolkit. Доступно на <https://plan-international.org/publications/child-centred-disaster-risk-reduction-toolkit#download-options>, прегледано 11/27/2020.

34. Rufat, Samuel; Tate, Eric; Burton, Christopher G.; Maroof, Abu Sayeed (2015): Social vulnerability to floods: Review of case studies and implications for measurement. In *International Journal of Disaster Risk Reduction* 14, pp. 470–486. DOI: 10.1016/j.ijdrr.2015.09.013.
35. Rushton, Ashleigh; Gray, Lesley; Canty, Justin; Blanchard, Kevin (2019): Beyond binary: (Re) Defining “Gender” for 21st Century Disaster Risk Reduction Research, Policy, and Practice. In *IJERPH* 16 (20), p. 3984. DOI: 10.3390/ijerph16203984.
36. Slovic, Paul; Weber, Elke U. (Eds.) (2002): Perception of Risk Posed by Extreme Events. Risk Management strategies in an Uncertain World.
37. Umweltbundesamt (2017): Geschlechterverhältnisse und Nachhaltigkeit. Доступно на https://www.umweltbundesamt.de/sites/default/files/medien/1410/publikationen/2017-09-25_gender_nachhaltigkeit_0.pdf, прегледано 28.11.2020.
38. UN Secretary-General Press Release (Ed.) (2009): Secretary-General’s remarks at the opening session of the Commission on the Status of Women [as delivered]. Доступно на <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2015-03-09/secretary-generals-remarks-opening-session-commission-status-women>, ажурирано 9.3.2015.
39. UN Women (2020): Policy tracker of inclusive disaster risk reduction policies. Доступно на <https://www.preventionweb.net/wrd/tracker/>, ажурирано 8.12.2020.
40. UNDRR (Ed.) (2019): Sendai Framework for DRR Indicators and Monitoring. The Online Monitor and Resources. Доступно на https://www.unescap.org/sites/default/files/5_Sendai_Framework_for_DRR_Indicators_DRSF_3-5Dec19.pdf.
41. UNESCO (2017): Cracking the code. Girls’ and women’s education in science, technology, engineering and mathematics (STEM). Paris: UNESCO. Доступно на <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000253479>, прегледано 29.11.2020.
42. UNICEF (Ed.) (2011): Disaster Risk Reduction and Education. United Nations Children’s Fund. Доступно на <https://www.unicef.org/environment/files/DRRandEDbrochure.pdf>, прегледано 4.12.2020.

43. UNISDR (Ed.) (2015): Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030. SFDRR. Доступно на <https://www.unisdr.org/we/inform/publications/43291>, ажурирано 2015, прегледано 3.12.2020.
44. UNISDR (2016): Implementing the Sendai Framework to achieve the Sustainable Development Goals. Доступно на https://www.preventionweb.net/files/50438_implementingthesendaiframeworktoach.pdf, прегледано 12.11.2020.
45. United Nations (2009): Making Disaster Risk Reduction Gender Sensitive. Policy and Practical Guidelines. Edited by UNISDR, UNDP, IUCN. Geneva. Доступно на https://www.unisdr.org/files/9922_MakingDisasterRiskReductionGenderSe.pdf, прегледано 9.11.2020.
46. United Nations (Ed.) (2015): Hyogo Framework for Action, Progress Reports. Доступно на <http://www.preventionweb.net/english/hyogo/progress>.
47. University of Bremen (Ed.) (2016): Gender+Klima: Key Messages at a Glance. Sustainability Research Center (artec), in collaboration with GenderCC - Women for Climate Justice e.V., Berlin. Доступно на https://www.gendercc.net/fileadmin/inhalte/dokumente/4_Our_Work/GenNETCLIM/gendernetclim_key_messages.pdf, прегледано 3.12.2020.
48. Weber, Karin (2015): Landschaftsplanerische Betrachtung des Umgangs mit Naturgefahren aus genderspezifischer Perspektive. Am Fallbeispiel des Murenabganges in St. Lorenzen im Paltental 2012. Diplom/Masterarbeit. Universität für Bodenkultur, Wien, Wien. Institut für Landschaftsplanung.
49. Weller, Ines; Röhr, Ulrike; Fischer, Karin; Böckmann, Melanie; Birk, Nanna (Eds.) (2016): Chancengerechtigkeit im Klimawandel. Eine Handreichung. Bremen: artec Forschungszentrum Nachhaltigkeit Universität Bremen. Доступно на https://www.gendercc.net/fileadmin/inhalte/dokumente/4_Our_Work/GenNETCLIM/Handreichung_Chancengerechtigkeit_Klimawandel.pdf, прегледано 3.12.2020.
50. Wernhart, Susanna; Weber, Karin; Papathoma-Köhle, Maria; Hübl, Johannes; Damyanovic, Doris (2018): Extreme events documentation. EXTEND – Dokumentation von physischen und sozialen Aspekten der Folgen von Extremwetterereignissen. Endbericht von StartClim2017.C in StartClim2017: Weitere Beiträge zur Umsetzung der österreichischen Anpassungsstrategie. Edited by Auftraggeber: BMNT, BMWF, ÖBf, Land Oberösterreich. Wien.

51. Wisner, Benjamin; Blaikie, Piers; Cannon, Terry; Davis, Ian (2004): At risk. Natural hazards, people's vulnerability, and disasters. Second edition. 2nd ed. London, New York: Routledge.
52. Zibell, Barbara; Damyanovic, Doris; Álvarez, Eva (2016): On Stage! Women in Landscape_ Architecture and Planning. Berlin: Jovis Berlin. Доступно на <https://ebookcentral.proquest.com/lib/gbv/detail.action?docID=4807014>.

